

Il Mak laptei

Jon liti kaptetei mete, le leptalo il

¹ Il teingipe pepei piti pirpei pire Jisas Krais, le ninge liti Ma Ili. ² Metine nimou Aisaia, le linu laptei il pirpei polpepei,

“Ma Ili lirpeiye, metine lepei piti lilape il peiki, ki ma kaltei linuye le piti ma naliye tisi.

³ Metine nele linanai ratei tef oli era re telmane ye yawi, le lirpeiye ‘Nali tisi lite Ili, yaltei tisi tuwopou piti le ma lingio le’.”

⁴ Liso Jon fale ratei tef oli era re telmane ye yawi, kaptetei mete le le leptalo il lirpeiye, “Ise yusape il olpe peise le ki ma keiteteise le Ma Ili ma onposiepe il olpe peise kolo olo.” Jon lirpepe mete pepe. ⁵ Mete yeflipiye piti tef ili liti Judia le pe piti uf ili Jerusalem, pe pe pingitepe il piti Jon. Pe pirpei nomnaipe il olpe pelpe le Jon kaptetei ratei wof Jordan.

⁶ Jon lafo olongou pele lire kamel tipli lengleleipe. Le leltalo morou topo luwo pau le le laplei siye tinglape pire hani liti towa yawi.

⁷ Jon lirpepe mete lolpepei, “Metine piti lulteiki lingi lau, le olo, singetei le ki olo singe kolo. Ki teingi piti ma kungutu kuwo nenfaripe foiye piti ire topungou pele kolo olo, ki teingi kolo. ⁸ Ki keiteteise tipe nimou yawi wolo le ma keiteteise lire Riri Teingi liti Ma Ili.”

Jon kaltetei Jisas

⁹ Wem fei lepe Jisas lato Nasaret tef liti Galili, le lato lepe so lau le Jon kaltetei ratei wof Jodan.

¹⁰ Wem Jisas lusa tipe le Le fale le mingo, le luluwo teplai lawo le Nempi liti Ma Ili luwalo lau watafei nafle malpu le le lifei falo lele. ¹¹ Le il nemple pirpei fale teplai yuwei pirpeiye, “Ye ninge nange leikitei, ki onom teinginetei kireye.”

¹² Frouyo fei Nempi liti Ma Ili lalpopo Jisas lila le tef oli era re telmane ye yawi lepe, lila leye.

¹³ Jisas le lato epli wem wuru (40 dei) le towa fale lempesesi. Siye piti towa yawi re pratei wolo ririm piti Ma Ili pele pe pau kanowo Jisas.

Jisas linu linape pupam twinges te twinges

¹⁴ Pe paltei Jon lifei winem oli re fei, Jisas le Galili le le leptalo il teingipe piti paule Ma Ili.

¹⁵ Jisas lirpeiye, “Wem fei fale ye le wem piti Ma Ili ma luntoluwepe mete piti tef, wem fei lepe olo lau lire malfemye. Yusape il olpe peise le ise yulpope il teingipe pepei.”

¹⁶ Wem Jisas lilele le linge mingo liti tuluple Galili, le lulwenge mete twinges piti tengleipe ningu. Te Saimon lire winke lele Andru, te tire taimere tengleipe ningu tifei tuluple lepe. ¹⁷ Jisas lirpengeye, “Rounge yau yireiki mepi me le ki ma keitaloise rounge piti yengleipe mete.” ¹⁸ Te frou tusape taimere pelnge le te tire Jisas pepi peye.

¹⁹ Jisas le fiyen taise le le lulwenge line lire winke noute, Jems re Jon. Te eple winge titi Sebedi. Te tifei nimpe teingo lelnge toporipe taimere pelnge. ²⁰ Wem Jisas lulwenge le linange. Te tusa yaitei Sebedi liripe mete wuso le laisipe piti pe ma kanowo pepe, pe pifei nimpe teinge

lepe le Jems lire Jon tusape le te te tire Jisas pepi peye.

Jisas laltu towa oli tanio metine

²¹ Pe pe fale uf kumpu Kaperneam le wem piti pe ma pifei onposio Ma Ili, wem fei lepe Jisas le angli pau le le leptalo mete. ²² Le mete wuso pingitowo pepe pe pinlele potei pire il wuso le leptalo pepe. Le leptalo il watafei mete piti peptalo mete nemple pire il lipi piti Moses pepe kolo olo, le leptalo watafei le metine piti retaitei.

²³ Fei metine nele le riri oli lunkunguwo, le linki lau angli pau lepe le le lailolo lirpeiye, ²⁴ “Jisas liti Nasaret, ye ma olomen irouku? Ye au lepei piti ma irouku nemple lom? Ki kretai ye minele, ye metine teingitei piti ilape il piti Ma Ili au.”

²⁵ Jisas lirpowo riri oli lepe lirpeiye, “Ye pos ato le ye naro tani metine fei lepe.”

²⁶ Riri oli lepe nenyeyi metine lepe lirkilautei, le lailolo lirkilau le le naro tanio metine lepe.

²⁷ Mete yeflipeye pe pinlele potei le pe peitei nemple pirpeiye, “Ko men fei pepe? Le leitalouku lire il nemple yeflipi lom? Metine fei lepei le lire singe pele lirpepe ririm olpe le pe paptowo minkim.”

²⁸ Le il pirpei piri Jisas pepe pe rufro frou liye liye re pe pinge tef liti Galili.

Jisas kapi kainu taniepe mete

²⁹ Jisas liripe pusa angli pau le pe karowo winem liti Saimon re Andru pe le Jems lire Jon re pepi pe. ³⁰ Saimon nimou pele piti nilane moto, ne kainu nire topo weli le wem Jisas le fale pe pirpowo pirine ne. ³¹ Le karene le lesiene eti lene

le le kaniene neilo nifei. Fei kainu pepe naro taniene le ne nuntoluwepe nire tipe re oweli.

³² Wem ninglitemi epli re lautileye, mete pilape mete wuso kainu le mete wuso towa ririm olpe punkuwepe pepe, pe pilape pau paptowo Jisas.

³³ Mete piti uf kumpu lepe pe yeflipiye pau panfi nemple pile winem wingi piti winem liti Saimon re Andru. ³⁴ Mete wuru wuso kainu polomen polomen re Jisas kapi kainu pelpe taniene le le laptu towa ririm olpe taniene mete wuso punkuwepe pepe. Jisas lusape towa ririm olpe pepe piti ma pirpei il men re kolo olo, wusoli pe pretawo le minele.

Jisas letei Ma Ili

³⁵ Nolowi lire mul ili, wala if ili kerere lirkilau kolo olo, Jisas leifale lusa winem le le le. Le lusa uf kumpu lepe re le naro le towa yawi, le le tulum nele kotire minkim pa le le so leletei Ma Ili. ³⁶ Wolo Saimon liripe ilepe pele pe naro pintatawo pe, ³⁷ le wem pe perengawo pe pirpowoye, “Mete yeflipiye pintataye.”

³⁸ Wolo Jisas namti lirpepeye, “Ku ma me uf walem nemple piti pratei peinei tef fei lepei. Ki ma keptalo il pe mete piti uf pepe re wusoli ki kaule piti ma kesio towa fei lepe.”

³⁹ Liso Jisas le linge tef liti Galili le laltuye, le leptalo il lifei angli pal le le laptu ririm olpe taniene mete.

Jisas kanowo metine pape olpe poluwo

⁴⁰ Metine nele le pape olpe poluwo. Le lau falowo Jisas, yaru yamkelem ratei le le louti

lirpowo piti Jisas ma kanowo. Le lirpeiye, “Wuso ye onposiki ye ma nou eiteiki fale teingi.”

⁴¹ Fei Jisas onom manowotei le le kete eti laltei le lesio, le le namti lirpowo metine lepe lirpeiye, “Ki ma kaneiye, ye nou fale teingi.” ⁴² Frou yo fei pape olpe pepe pautuye le metine lepe le nou fale teingiye. ⁴³ Leye lo Jisas lire il singe lirpowo metine fei lepe, le le laisi frou le tanio. ⁴⁴ Jisas lirpeiye, “Ingitei, ye ma irpepe mete nemple pato wolo ye ma e metine piti leptawio Ma Ili siye le ye ma usa le luliye. Le ye lo ye ma eptawio Ma Ili siye ingiepe il lipi piti Moses wuso pirpei piti ye ma kusai yotei wuso ye nou fale teingi lepe.”

⁴⁵ Wolo metine lepe le tani le le nempipe il lirpepe liye liye re leye. Il rufro pirkilau polpepeyo, Jisas ma alepe nimin le fale uf kumpu nele re kolo olo. Le latoto linge tulum piti mete olo pratei kolo, mingim pa le mete piti uf walem eryai pepe pe wala pau falowo.

2

Jisas kanowo metine ire esi pele pa

¹ Epli wem wuru kari kolo olo, Jisas nou lau Kaperneam le il rufro pirlolo Jisas olo nou lau winemye. ² Liso mete wuru pau panfi le tulum nele re lato yawi kolo olo, winki towa yawi lepe re olo mete piri poungaiye. Jisas wala leptalo il piti Ma Ili. ³ Wem mete twinges te twinges, pe pila metine nele le ire esi pele pa, pe pila pau paltowo Jisas. ⁴ Pe pila metine lepe pe paltowo Jisas kolo olo wusoli mete olo wurutei. Pe so punwei pe peila winem tupe le pe paltei metine

lepe luwo flenge le pe paflo le karowo tulum wuso Jisas lifei lepe. ⁵ Jisas lulwepe wuso pe pulpope il pele pirkilautei pepe, le so lirpowo metine wuso ire esi pele pa pepe lirpeiye, “Ninge leiki, il olpe peiye ma ki onposiepe kolo oloye.”

⁶ Fei mete piti peptalo mete nemple pire il lipi piti Moses, ilepe pelpe wuso pifei pepe pe enke pirpepei poteiye, ⁷ “Piti polomen metine fei lepei le lirpei lolpepei? Ma Ili loteteiye miso onposiepe il olpe kolo olo, le metine minele re miso lolpepe kolo olotei.”

⁸ Le Jisas frou retape enke pelpe liso le lirpepeye, “Piti men ise onposiepe il pepe? ⁹ Il men flo ma ki kirpowo metine wuso ire esi pele pa pepe? Ki ma kirpowo kirpolo, ‘Il olpe peiye ma ki onposiepe kolo oloye, lo ma ki kirpowo kolo, ‘Eilo ile kapi flenge peiye le ye ilele e.’ ¹⁰ Ki ma kusaise punkom, Ninge liti Metine Wape, le kapi singe piti le ma onposiepe il olpe piti mete piti tef kolo, le ma onposiepe il olpe pelpe kolo olo.” Liso Jisas lirpowo metine wuso ire esi pele pa pepe lirpeiye, ¹¹ “Ki kirpeiye eifale ile kapi flenge peiye le ye e winem leiye.”

¹² Wem pe yeflipeye pile puntoli, metine lepe leifale lile, kapi flenge pele le le frou leye. Pe pinlele potei le pe peila nange liti Ma Ili pirpeiye, “Ku wala mulwepe men fei fale pepei kolo, olotei.”

Jisas linawo Livai

¹³ Jisas nou le mingo liti tuluple Galili. Mete wurutei pau falowo le le leptalo lire il piti Ma Ili. ¹⁴ Wem Jisas wala lilele le, le luluwo metine piti kapiepe mete era, nange lele Livai, le ninge liti

Alfius, le le lifei winem lele piti kapipi era. Jisas lirpowoye, “Ulteiki.” Le Livai leifale lusi Jisas leye.

¹⁵ Wem Jisas wala laplei oweli lifei winem liti Livai, mete wuru piti kapiepe mete era le mete piti pire il olpe pe pulsesi Jisas, le wuru pelpe pe pire Jisas re pupam pele pepi pifei paplei. ¹⁶ Jisas liripe mete piti pire il olpe le mete piti kapiepe mete era, le liripe pepi paplei oweli liso mete ilepe piti peptalo mete nemple pire il lipi piti Moses le pe piti Farasi, pe puluwo Jisas lolpepe pe so pepletei pupam piti Jisas polpepei, “Piti men so Jisas liripe mete fei pepe pepi paplei?” ¹⁷ Fei Jisas lingitepe le le namti lirpepeye “Mete piti kainu kolo, pe ma pe puluwo metine nimou kolo, wolo pe piti kainuye yaupe, pe miso pe puluwo. Ki kaule piti ma kinape mete teingipe kolo olo, ki kaule piti ma kinape mete piti pire il olpe.”

¹⁸ Wem nele pupam piti Jon liti kaptetei mete le pe piti Farasi, pe paplei oweli kolo, olo pato yaupe. Fei mete nemple pau peletei Jisas polpepei, “Piti polomen so pupam piti Jon le pe piti Farasi, pe olo paplei oweli kolo olo pato yaupe, wolo ye peiye olo paplei oweli, pe pato yaupe kolo, olo pepe?”

Il pite mete ma paplei oweli kolo, pato yaupe

¹⁹ Fei Jisas namti lirpepeye, “Mete wuso pau puluwo metine piti ma lire moto roum maplei oweli pepe, pe ma pirowo nimpil ma olo? Ma olo. Wem metine lotei piti laisene moto nepe le wala ratei, pe ma pirowo nimpil kolo olo. ²⁰ Wolo wem wala lato wem pe ma kesi metine piti laisene

moto nepe taniepe, wem fei lepe-ye lo pe ma pirowo nimpiye.

²¹ “Minele miso lalwewe takor oli kerere, lalwewe lasio liti teingi, miso olo. Wuso le lolpepe, takor oli lepe ma kerere frou le nef ma konunu.

²² Le minele miso lire wengle tipio lalfo luom lali. Wuso le lolpepe, weli ma lalei karerei wengle tipio lepe le luom ma weli lalei loporo kolo. Olo wengle teingi namin soma luom weli lalei loporo.

Pe peletei Jisas pire wem piti mete ma pifei onposio Ma Ili, le pe ma pesio towa men lo ma olo

²³ Wem nele, wem lelpe piti ma pifei onposio Ma Ili, Jisas lilele le linge liom pelpe piti papiri wit. Le wem pupam pele piri pepi pe, pe kareripe wit fouri. ²⁴ Liso mete piti Farasi pirpowo Jisas polpepei, “Untoli, pupam peiye ma polpepe kolo. Il lipi piti Moses, pe pirpei polo wem piti ku ma mifei onposio Ma Ili, ku ma mifei yaupe, ma mesi towa men re kolo olo.”

²⁵ Le Jisas namti lirpepeye, “Ise yungunape il wuso pirpei polo wem Devit nimpi nalei, le le kali men lo olo? Le liripe mete pele pe nimpi naplei, ²⁶ liso Devit linki le winem liti Ma Ili le le lalei luom wuso paltei watowo Ma Ili lepe, Devit leletei metine nange lele Abiatar, le wuso ili liti peptawio Ma Ili siye pepe, le le so watowo lufe pepe papei.”

²⁷ Le Jisas lirpei il lapulu lolpepei “Wem piti mifei onposio Ma Ili lepe, wem fei lepe Ma Ili laltei piti ma lirowo metine wape teingi, le metine wape olo, Ma Ili lotei piti ma lirowo wem fei lepe teingi kolo olo. ²⁸ Liso wem piti mifei onposio Ma

Ili lepe, wem fei lepe Ninge liti Metine Wape le luntoluwo.”

3

¹ Le ye lo Jisas nou le angli pau le metine nele, le eti lele la. Le lifei angli pau lepe. ² Mete ilepe wuso pifei lepe pe pirpolo pe ma pamtuwo Jisas pirpolo le lire il olpe, pe so lusye patotowo piti ma puluwo waipiti Jisas ma kanowo metine wuso eti lele la lepe lo ma olo, wusoli wem fei lepe, le wem piti pe ma pifei onposio Ma Ili. ³ Fei Jisas lirpowo metine wuso eti lele la lepe lirpeiye, “Eilo au ilepe onom lepei.” ⁴ Leye lo Jisas lepletei mete pepe lolpepei, “Il lipi pouku pe pirpei piti wem ku mifei onposio Ma Ili le ku ma mesio towa men lo ma olo? Ku ma kaniepe mete nemple lo ku ma watepe moingi? Ku ma kanowo metine nele piti ratei lo ku ma mirowo nele?” Wolo pe il men re pirpei kolo. ⁵ Jisas lulwepe leinei leinei le le onom kotu wolo le onom manepe wusoli pe enke lipi le pe fupepletei. Leye lo Jisas lirpowo metine wuso eti lele la lepe lirpowoye, “Kesi eti leiye altei lire ulel.” Fei metine lepe kesi eti lele laltei le eti lele nou fale teingiye. ⁶ Liso mete piti Farasi, pe pusa angli pau lepe le pe frou pe piripe mete ilepe piti pingowo Herot, pe pepi pifei le pe pinta tisi piti ma petesi Jisas la.

Mete wurutei pulsesi Jisas

⁷ Jisas lire pupam pele pe tuluple Galili peye, le mete wurutei pulsesi pe. Pe mete piti pau Galili, pe pau Judia, ⁸ pe piti pau Jerusalem, pe pau tef liti Idumea, pe piti pau tef lato plen liti wof Jodan,

le pe piti uf walem malfem pire uf lingi Tair re Saidon. Mete wurutei fei pepe pe pau Jisas wusoli pe pingitepe il pire men nange wuso le laptei falele pepe. ⁹ Pe mete wurutei polpepe yo Jisas lirpepe pupam pele piti ma kesi nimpe teingo nele paltowo elpesi laitei waipiti mete ma fale keraisi oloye. ¹⁰ Le kapi kainu taniepe mete wuru le mete wuso kainu pepe pe paesipe mete tani potei piti ma pe malfem pesio Jisas. ¹¹ Le mete wuso ririm olpe punkuwepe pepe, wem pe puluwo Jisas pe ma pualo pratei pinuwo le pe ma pailolo pirpeiye, “Ye ninge liti Ma Ili.”

¹² Wolo Jisas lire il singe lirpepe ririm olpe pepe piti pe ma pirpei nomnai piri le minele kolo olo.

Pupam pire esi plen le plen te twinges, Jisas keiniepe

¹³ Leye lo Jisas lunwei tef nele alo lupai linpei lifei le le linape mete wuso pele onom puwope pepe le pe karowo pe. ¹⁴ Le le keiniepe pire esi plen le plen te twinges le le linape pe apostel. Jisas lirpepeye, “Ki keinise piti ma yireiki ki le il piti Ma Ili re ki ma kaiteise ye yeptalo, ¹⁵ le ise ma kapi singe piti yaptu towa olpe taniepe mete.”

¹⁶ Mete pire esi plen le plen te twinges wuso Jisas keiniepe pepe min pepe, Saimon (Jisas watowo nange nele Pita), ¹⁷ Jems lire winke lele Jon, te eple winge titi Sebedi. (Jisas watenge nange Boanerges, il pal pirpei polo te teplai eple winge titi teplai lounongo.) ¹⁸ Andru, Filip, Bartolomyu, Matyu, Tomas, Jems, le ninge liti Alfius, Tadius, Saimon nele (le piti mete wuso pinaulipe Rom piti pontoluwepe mete piti Judia)

¹⁹ le Judas liti uf Iskariot, le metine wuso laltei Jisas le esi piti mete olpe.

Metē pirpei pamtuwo Jisas pirpolo le lesio towa lire singe pite Towa

²⁰ Leye lo Jisas nou le winem leye. Le mete wurutei nou pau panfi polpepe yo, Jisas lire pupam pele pe oweli re papei kolo oloye. ²¹ Wem nimou re winkem piti Jisas pingitei polpepei, pe pe piti ma kesi Jisas wusoli mete pirpei polpepei, “Le olo, falo lele linini.”

²² Mete ilepe piti peptalo mete nemple pire il lipi piti Moses, pe pato Jerusalem so pau le pe pirpeiye, “Le olo towa nimou lunkuwo.”

Le ilepe pirpeiye, “Le towa nimou watowo singe piti laptu towa kumpu pepe ma naro taniēpe mete wuso punkuwepe pepe.”

²³ Liso Jisas linape mete pau le le lirpepe il nemple piti kouro yuwei lirpeiye, “Towa ma laltu towa lolomen? ²⁴ Wuso mete piti uf tef nele, pe kare peite nemple alpe kumpu kumpu le pe posi nemple, mete piti uf tef fei lepe pe ma pile singe polomen. ²⁵ Wuso eple pire nimou re yaitei, pe kare peite nemple le pe posi nemple, pe ma pile singe polomen. ²⁶ Le wuso towa lire towa wane pele pe kare peite nemple pe ma pile singe kolo olo. Singe pelpe ma pelesesa oloye.”

²⁷ “Winem liti metine singe le minele miso yaruwo linki le kapio oweli men nange pele? Ma olo, metine lepe le ma linu topuwo metine singe lepe, topuwo lari wo, le soma linki laltu winem.”

²⁸ “Ki kirpeise punkom, il olpe piti yirpei yiri metine wape, il olpe pepe Ma Ili miso onposiepe

kolo olo. ²⁹ Wolo minele piti lirpei il olpe liri Riri Teingi, il olpe pepe Ma Ili ma onposiepe wem oli oli wusoli il olpe wuso metine lepe lirpei liri Riri Teingi, il olpe pepe pe ma pile pingi wem wem.”
³⁰ (Jisas lirpepe lire il pepei wusoli ilepe pelpe pirpei polpepei, “Le olo, riri oli lunkuwo.”)

Nimou re winkem pite Jisas

³¹ Leye lo Jisas nimou pele nire winkem pele, pe pau fale. Pe pile towa yawi pe so paptei il pe winem leinginim peletei Jisas piti ma naro lau lulwepe. ³² Mete wurutei pifei neinowo Jisas, le pe pirpowoye, “Untoli, nimou re winkem peiye pile towa yawi, le pe peitouku pireye ye.”

³³ Le Jisas namti lepletei lolpepei, “Minenpe ne nimou peiki? Minemple pe winkem peiki?” ³⁴ Le lulwepe mete wuso pifei neinowo pepe, lulwepe leinei leinei fei lirpeiye, “Yuntoli, nimou nire winkem peiki min pepei. ³⁵ Minemple pingiepe il piti Ma Ili, le winke leiki, ne oru peiki, ne nimou peiki.”

4

Il kauro yuwei pirpei pire metine piti lapiri oweli

¹ Wem nele Jisas le leptalo il lile mingo liti tuluple Galili. Mete wuso pile neinowo pepe olo wurutei polpepeyo le longlo lifei nimpe teingo. Nimpe teingo lepe le luwo tipe le mete wurutei pepe pe pilele pingie tipe lunko re tuluple mingo lepe. ² Jisas lire il kauro yuwei leptalo mete lire men nange wuru le le leptalo lirpeiye,

³ “Yingitei, metine nele le le laptetei wit fouri linge liom. ⁴ Wem le laptetei wit fouri pepe, le laptetei ilepe linge tisi le naflepem fale paplei yalipeye. ⁵ Kon fouri ilepe le laptei linge tef era le pe falele frou wusoli tef tale lepe olo kumpu luwo era yuwei yawi. ⁶ Le wem epli fale lapo wit wuso falele pepe, pe frou talpelepe yo paye wusoli wit nalem pepe olo pe kru kolo, olo puwo pinge era yuwei yawi. ⁷ Kon fouri ilepe le laptei pinge wolo singu le wit pepe pe peilo wolo wolo singu fale pafo le pe pilape fouri kolo olo. ⁸ Wolo le laptei wit fouri ilepe linge tef teingi. Kon falele, peilo pe lipi le pe pilape fouri. Ilepe pilape wuru taise (30), ilepe pilape wuru (60) le ilepe pilape wurutei (100).”

⁹ Le Jisas lirpei il lapulu lolpepei, “Yingitei, wuso ise mingim paitei ise ma yingitei.”

¹⁰ Wem Jisas loteteiye, mete ilepe wuso pingi-towo pepe pe pire pupam pele pire esi plen le plen te twinges, pe pepi pau falowo Jisas le pe peletei piti le ma lirpepe nomnaipe lire il pal piti il kauro yuwei pepe. ¹¹ Fei Jisas namti lirpepeye,

“Ise kapi il kotire piti wem Ma Ili ma luntoluwepe mete piti tef wolo mete piti pinge towa yawi pepe pe pingitepe il kauro yuwei yaupe, ¹² soma pe puntoli re puntoli wolo pe ma puluwo men re kolo, pe ma pingitei re pingitei wolo pe miso pretai kolo, le wuso pe pretai pe ma kani onom pantowo Ma Ili le le ma onposiepe il olpe pelpe kolo olo.”

¹³ Leye lo Jisas lepleteiye, “Il kauro yuwei pepe, ise retape lo olo? Il nemple kauro yuwei re ise ma

retape fei yolomen? ¹⁴ Metine wuso laptetei kon fouri pepe, le leptalo il piti Ma Ili. ¹⁵ Wem nele le leptalo il linge tisi watafei le laptetei kon fouri linge tisi lepe. Mete pingitei wolo towa frou lau nampli il pepe taniepe. ¹⁶ Mete ilepe pe watafei kon fouri wuso laptetei linge tef era lepe. Wem pe pingitepe il, pe frou enke teingipe pasiepe le pe kapi pesiepe. ¹⁷ Wolo il pepe pe posiepe enke pirkilau kolo olo, le pe pesiepe wem ulel kolo olo. Liso wem moingi men fale wusoli pe pingitepe il fei pepe, pe frou pusape le pe pingiepe kolo oloye. ¹⁸ Mete ilepe pe watafei kon fouri wuso laptetei pingiepe wolo singu pepe. Mete pepepe pe pingitepe il, ¹⁹ wolo pe enke puwope oweli yini re men nange piti tef fei lepei le il pepe pe pirepe onomye le pe peptalo mete nemple kolo. ²⁰ Wolo mete ilepe pe watafei kon fouri wuso le laptetei linge tef teingi lepe. Pe pingitepe il, pe kapi pesiepe le pe peptalo mete nemple. Ilepe peptalo mete wuru taise (30), ilepe peptalo mete wuru (60) le ilepe peptalo mete wurutei (100).”

Nongo weli ma luwo poi yuwei

²¹ Jisas nou lirpepe lolpepei, “Minele miso lila nongo weli linki lau le le kali ufau lire muntuwo lo le lalingi lato poi tef lo ma olo? Le le ma laltei nongo weli lepe, laltei luwo poi yuwei lo ma olo? ²² Menemple piti paplingi kotire pato, pe ma paptei alepe nimin le menemple piti muntuwepe, pe ma nampli paptei towa yawi. ²³ Yingitei, wuso ise mingim paitei ise ma yingitei.”

²⁴ Jisas nou lirpepe lasi lolpepei, “Il men ise yingitepe, ise ma onposiepe yoporo wo. Tisi wuso

ye ingio piti ma kapi il aptei ire mete nemple pepe, tisi elpesi fei lepe soma Ma Ili liri piti le ma namti kapi il laptei lireye, wolo le ma lirkilautei waiye. ²⁵ Metine piti retape il men kumpu piti Ma Ili, Ma Ili ma lirkilau lafowowo il pele le metine fei lepe le ma retape wurutei. Le metine piti lironom lire il piti Ma Ili, Ma Ili ma kani onom nanio metine fei lepe le le ma fupeletei lire il piti Ma Ili.”

Jisas lirpei il kauro yuwei

²⁶ Jisas wala lirpei lolpepei, “Wem piti Ma Ili ma luntoluwepe mete piti tef, le ma watafei metine lapiri oweli linge liom lele. ²⁷ Metine lepe, wem mulpou le letei le epli le leilo laulolo le, le oweli piti liom pepe pe peilo pila yousi re wangli, le pe wala so peilolo ma pe lipi. Wolo metine lepe le lironom lire oweli wuso peilo pe lipi pepe, pe peilo polomen wolo olo, le retai kolo olo. ²⁸ Tef lotei lilape oweli pepe pe lipi le pe pilape eple. Oweli unguo ma pinu falele, leye lo pe pila yousi pe pe yo ma pire nole fei, oweli poungeye. ²⁹ Le wem oweli poungo, metine fei lepe le ma nou kali wem laltetei piti men, olo ma lofleipeye wusoli oweli olo poungo fei.”

³⁰ Jisas lepletei lolpepei, “Ku ma mirpei molomen miri wem piti Ma Ili ma luntoluwepe mete piti tef, le ma watafei men? Il men piti kauro yuwei ma ku miripe mirpei nomnaipe mire il pal pepe? ³¹ Le ma watafei nimpe fouri, le kumputei le metine nele kali lari. ³² Wem ulel re fei, nimpe lepe leilo le ili laptetei angoleingi lipi,

le naflepem paule paptetei onkotu pelpe pultei nimpe fei lepe.”

³³ Jisas leptalo il pele pe mete le le liripe il wuru piti kauro yuwei watafei pepe, le lirpepe il wuru piti pe ma pretai. ³⁴ Jisas ma lirpepe lire il yaupe kolo olo, le ma liripe il kauro yuwei soma lirpepe wolo wem le loteteiye lire pupam pele, le ma lirpepe nomnaipe lire men nange wuruye.

Yuf re tipe paptowo Jisas mingim

³⁵ Epli wem nele, wem ningli Jisas lirpepe pupam pele lolpepei, “Ku monglo me tuluple mingo plen.” ³⁶ Pe so pusape mete wurutei pepe, pupam pepe pe ponglo nimpe teingo elpesi wuso Jisas linu longlo lifei lepe le pe pire Jisas pepi peye. Nimpe teingelem nemple re paitei. ³⁷ Yuf ilitei fale le tipe lounongo leingalolo nimpe teingo lepe le le ma faleye. ³⁸ Le Jisas olo lire tili renkowo falo lele le le leti luwo nimpe teingo le tounga. Fei pupam pele kumsasi le pe pirpeiye, “Ye metine piti eitalouku, ko ku ma maye ko, le ye onposuku re lo olo?”

³⁹ Jisas leifale le le lire il singe lirpowo yuf lolpepei, “Pos ato.” Le le lirpowo tipe wuso lounongo lepe lirpeiye, “Irkir uwo.” Fei yuf kere le tuluple tipe lepe le lirkirtei piti luwo. ⁴⁰ Leye lo Jisas lirpepe pupam pele lolpepei, “Piti men ise turise? Ise wala yulpope il piti Ma Ili kolo olo lom?”

⁴¹ Wolo pe olo turwepe olpe pire tekeke le pe lirpepei nempleiye, “Metine minele fei so lepei? Yuf re tipe wuso lounongo lepe, pe paptowo mingim.”

5

Jisas laptu ririm wurutei tanio metine

¹ Jisas lire pupam pele pe fale plen liti tuluple Galili, tef liti Gerasa. ² Wem Jisas konko lualo nimpe teingo le, metine nele lau lerengawo. Metine lepe lato ilingi piti paptei towa, le lato lepe so lau fale lerengawo Jisas. ³ Metine lepei le riri oli lunkuwo le le ratetei ilingi piti paptetei towa pepe. Minele re miso lire foiye singetei pepe lire topuwo metine lepe kolo olo. ⁴ Wem wuru ire re esi piti metine lepe, pe topwepe papiri wolo wem oli oli, le lesi karipe foiye pepe le le lire ire loluwepe ain lasi tef. Le olo singetei le mete minemple re miso pesio pari kolo olo. ⁵ Epli mulpou, le laulo linge ilingi piti paptetei towa pepe, le le le linge tef alo lupai linpei lifei lepe le, lailolo re leilu lotei lasi era.

⁶ Le wala lualo fiyen taise wem le luluwo Jisas le so lantu lau lualo yaru yamkelem ratei linuwo, kani onom lantowo Jisas, ⁷ le le lirkilau lailo il lipi lirpeiye, “Jisas, ninge liti Ma Ili yuweitei ye ma olomen ireiki ki? Eisi Ma Ili le ye ma waiki moingi pato.” ⁸ (Metine lepe le lirpei il pepei wusoli Jisas lirpowo riri oli lepe lirpolo, “Riri oli, ye naro au tanio metine fei lepei.”)

⁹ Liso Jisas leletei riri lepe lolpepei “Ye nange leiye mi?” Le riri lepe le namti lirpowoye, “Ki nange leiki Mob le ku olo wurutei.” ¹⁰ Le le lirpopowo Jisas piti ma laisipe ririm olpe pe tani tef fei lepe kolo olo.

¹¹ Songou wurutei paplei oweli pile tef nele alo lupai linpei lifei. ¹² Fei ririm olpe pepe pe pirpowo Jisas polpepei, “Aitouku me munkuwepe songou piye.” ¹³ Liso Jisas laisipe pe. Ririm olpe pepe pe naro tanio metine lepe le pe pe punkuwepe songou pepe. Songou wurutei pepe, (2,000) pe yeflipeye pantu pitipi alu lepe pe pautile tuluple, pa yalipeye.

¹⁴ Le mete piti puntoluwepe songou pepe, pe pantu pe pirpepe mete piti uf lepe le il rufro pe falepe mete piti pratei pinge liom, le pe pratei uf kumpu malfem. Mete naro pau puluwo men wuso fale lepe. ¹⁵ Pe pau falowo Jisas le pe puluwo metine wuso ririm olpe wuru wuso punkuwo lepe. Metine lepe le lungura ratei, onom teingine falowoye, le pe yeflipeye turwepe. ¹⁶ Le mete wuso pulwepe men men wuso fale pepe, pe pirpepe mete wuru pepe, pe pirpepe pire metine wuso ririm olpe punkuwo lepe, le songou wuso pantu pe peingalo tuluple, le pe pa pepe. ¹⁷ Liso mete pepe pe pirpowo Jisas piti ma le tani tef lelpe.

¹⁸ Wem Jisas wala so longlo nimpe teingo lepe, le metine wuso ririm olpe punkuwo lepe, le lirpowo Jisas lolpepei, “Usaiki kireye rounge we.”

¹⁹ Wolo Jisas lusa liriye pepi pe kolo olo. Le Jisas lirpowo lolpepei, “Nou e winem re nimou yaitei, ilim winkem peiye le ye irpepe ire men men teingipe wuso Ma Ili laptei faleye pepe le le onom maneiye re laileleye lepe.”

²⁰ Liso metine lepe le le lirpepe linge Dekapolis, lirpepe lire Jisas wuso kanowo lepe le mete yeflipe

wuso pingitowo pepe, pe pinlele potei.

Ningio kumpune na, le Jisas kaniene nire moto piti nilala teluwi

²¹ Jisas nou le tuluple mingo plen le mete wurutei pau neinowo pile tuluple mingo lepe. ²² Fei Jairus, le metine piti luntoluwo angli pau lelpe, le lau le wem le luluwo Jisas le lualo ratei ire yepe piti Jisas, ²³ le le lirkilautei piti louti lirpowo Jisas lolpepei, “Ningio kumpu peiki olo kainu onetei. Au eptalo esi peiye puwone le ne ma nironom le ne ma namne ratei.”

²⁴ Leye lo Jisas liri rounge teye. Mete wurutei piri pepi pe le mete plen plen re keraisi oloye le Jisas linge niminye le.

²⁵ Moto nenpe, ne nilala teluwi ili ne eringi wuru (12 yia). ²⁶ Mete emare wuru kaniene pire kainu pene wolo olo ne wala nilala teluwi. Ne nampli mole pene yalipeye wolo ne olo nou fale teingine kolo, ne wem oli oli nilala teluwi ili iliye. ²⁷ Ne ningitepe il piri Jisas ne so nulsesi ningi niripe mete wuru pepe. ²⁸ Ne nirpepei notei nolpepei, “Wuso ki kesiepe olongou pele yaupe, ki miso nou fale teingine.”

²⁹ Ne nesio olol lele liti lalfo lifei yuwei lepe le ne frou yo fei ningitei notei teluwi lene fei kereye, le moingi lene lepe re fei oloye. ³⁰ Wem fei lepeye, Jisas lingitepe singe pele naro pe tanio. Liso le weitei, le lile leingalipe mete wuru pepe le le lirpeiyee, “Minemple pesiepe olongou peiki?”

³¹ Fei pupam pele namti pirpowo polpepei, “Ye ulwepe mete wurutei min pile neineye pepi le piti men ye epletei irpolo minemple pesiye?”

³² Wolo Jisas wala lile luntolili piti ma luluwo mi wuso lolpepe lepe. ³³ Fei moto nepe ne nulu notei wuso teluwi lene kere lepe, ne so nau falowo Jisas. Ne turwene re punwewine le ne nualo ratei ire piti Jisas le ne nirpowo nire men men punkom wuso falene pepe. ³⁴ Jisas lirpene lolpepei “Ningio peiki, ye ulpope il piti Ma Ili ye so nou fale teingine nepe. E ire onom malye le moingi leiye miso kere.”

³⁵ Wem Jisas wala lirpepei il fei pepepe mete nemple pato winem liti Jairus so pau le pe pilape il pau pirpowo Jairus lotei polpepei, “Ningio peiye olo naye. Piti men ma ye kesi metine piti leptalo mete le ye kali wem altetei lepe?”

³⁶ Jisas lingitepe il pelpe wolo le lirpowo Jairus lolpepei, “Ye ma turiye pato, ulpope il piti Ma Ili.” ³⁷ Leye lo Jisas lusape mete nemple piti pepi pe kolo olo. Le kesi Pita lire Jems re winke Jon, pe poteteiye pire Jisas pepi pe. ³⁸ Pe pe fale winem liti metine piti luntoluwo angli pau lelpe, Jisas lulwepe mete wuso punwei fale nemple le le lingitepe pailolo re poutiti olupetei pepe. ³⁹ Le linki le winem le le lirpepe mete pepe lolpepei, “Ise yunwei fale nemple piti men? Piti men ise youtiti? Ningio kumpu nepe ne olo na kolo, ne netei.”

⁴⁰ Fei pe palwe oli piri Jisas liso le laisipe naro pe towa yawi. Le kesime nimou re yaitei miti ningio nepe, le pupam pele twinges niliyeye pepe, pe poteteiye pire Jisas pepi pinki pe elpeingo wuso ningio kumpu na nuwo lepe. ⁴¹ Jisas leila eti lene le le lirpene lolpepei, “Talita koum,” il

pal pirpei polo, “Ningio kumpu, ki kirpeiye, ye eiloye.”

⁴² Ne neilo frou yo fei le ne nilele neinenei ninge elpeingo lene lepe. (Ne eringi pene pire esi plen le plen te twinges.) Wem pepeï fale, nimou nire yaitei le pupam twinges niliyeye piti Jisas pele pepe, pe pinlele potei olupetei. ⁴³ Wolo Jisas lire il singe lirpepe piti ma pirpepe mete nemple kolo olo le le lirpeiye, “Watene menemple piti ma naplei.”

6

Mete pite Nasaret pe pinauli Jisas

¹ Jisas lusa tulum fei lepe le le nou le uf lele le pupam pele re pepi pe. ² Wem piti pe ma pifei onposio Ma Ili, Jisas le leptalo mete lifei angli pau lelpe. Mete wuru pifei angli pau lepe le wem pe pingitowo pe pinlele potei. Pe peite nempleiye, “Le kapi il pepeï pato fei linei? Le onom nire wuru fei lolomen? Le lolomen so le lirpei le men nange potei pire tute falele pepe? ³ Le metine piti lesiepe winangou ko? Le ninge liti Maria le le line liti Jems, Josep, Judas re Saimon ko? Eri pele pratei lepei lo olo?” Le pe so pinauli Jisas.

⁴ Jisas lirpepe lolpepei, “Mete piti uf eryai pepe pe ma pailolowo metine nimou wolo mete piti uf lele lotei le ilim winkem re nimou yaitei pele, pe miso pailolowo kolo olo.”

⁵ Jisas kaniepe mete yaipiyeye wuso kainu pepe, le leptalo esi pele puwope le pe pironom. Le piti le lirpei le men nange potei pire tute fale yaupe pepe, olo le lolpepe kolo olo. ⁶ Jisas linlele

lotei olitei wusoli mete pepe pe pulpope il piti Ma Ili kolo olo.

Pupam pire esi plen le plen te twinges, Jisas laisipe pe pesio towa

Leye lo Jisas le leptalo mete piti uf walem pingene tef fei lepe. ⁷ Le linape pupam pele wuso pire esi plen le plen te twinges pepe le le laisipe pe twinges twinges. Le watepe singe piti weisipe towa olpe, ⁸ le le lirpepe lamtetepe lolpepei “Ise ma kali men yila ye kolo olo, kali efle yawi piti yausesi. Luom olo, tom piti yila ma olo, era piti yilape pratei tenge eple peise re ma olo, yire esi yaupe ye. ⁹ Ise ma yafo ire topungou peise, wolo olol nele piti yalfo ma olo, yalfo kolo olo.” ¹⁰ Le nou lirpei lolpepei, “Minemple piti keteise pilaise pe winangou pelpe, ise ma ratei winangou elpesipe pepe ye ye yo ma fale wem piti ise ma yusa uf fei lepe le ise ye nele. ¹¹ Le wuso mete piti uf nele pe keteise pilaise pe winangou pelpe kolo olo, lo pe papeise mingim kolo olo, yusa uf fei lepe le pe ma pratei pire il olpe pelpe. Fei pepe ma kosape, Ma Ili ma watepe moingi.”

¹² Liso pupam pepe pe pe peptalo il piti mete ma pusape il olpe pelpe. ¹³ Pe paptu ririm olpe wuru, le pe pire oliv tipe preltasipe mete wuso kainu pepe le pe nou fale teingipe.

Jon liti kaptetei mete le la

¹⁴ Fei metine ili piti luntoluwepe mete, pinawo Herot, le lingitepe il piti Jisas wusoli nange lele mete pungunana re pirpepei piri liye liye re peye. Mete ilepe pirpei polpepei, “Jon liti kaptetei mete

pepe, le nou leilo. Min fei polpepei so le kapi singe piti lirpei le men nange potei pire tute fale pepe.”

¹⁵ Ilepe pirpei polpepei, “Le Ilaija.” Ilepe pirpeiye, “Le kuna metine nimou watafei mete emare nemple piti sungoi pepe.”

¹⁶ Wem Herot lingitepe il pepe, le lirpeiye, “Le kuna Jon liti kaptetei mete. Ki kirpepe palowio falo lele, wolo le nou leilo.” ¹⁷ Herot lotei lirpepe piti penglei Jon le pe topuwo paltei lifei winem oli. Herot lirpepe palowio Jon falo wusoli Herot laisene Herodias, ne moto piti winke lele Filip. ¹⁸ Jon liti kaptetei mete, le wem oli oli lirpopowo Herot lolpepei, “Ye aisine moto piti winke leiye, fei pepe olo pato poporo kolo olo.”

¹⁹ Liso Herodias onom flis nire Jon le ne nirpolo ma naltei la wolo Herot lusane nolpepe kolo olo.

²⁰ Herot turuwo lire Jon wusoli le retawo Jon le metine teingi tuwopoutei le le so karowo lope. Herot onom kere piti ma lingitowo Jon lirpepe wolo wem oli oli il piti Jon pele posisio Herot olitei.

²¹ Wem Herot lapli oweli piti ma onposio wem piti nimou nila, wem fei lepe Herodias neren-gawo tisi piti ma naltei Jon la. Herot lapli oweli le le linape mete lipi piti kanowo pepi pesio towa liti puntoluwepe mete, le mete lipi piti pinuwepe mete piti plolpo le mete lipi piti Galili pepe, Herot linape pe pepi papelei. ²² Fei Herodias ningio pene ninki ne nuro, le Herot liripe mete lipi pepe pe enke teingipe pasiene. Liso Herot lirpene lainou nepe lolpepei, “Ye eiteiki ire menele le ki miso waiye.” ²³ Le le topwepe il lapiri lirine moto lainou nepe lolpepei, “Ki kirpei punkom, ye

eiteiki ire menele le ki miso waiye. Menemple lipitei watafei tef oweli re wuso ki peiki pepe, ki miso karipe kile nimin waiye.”

²⁴ Liso ningio nepe ne naro ne nentei nimou nolpepei, “Ki ma keletei kiri men?” Le nimou namti nirpeneye, “Falo liti Jon liti kaptetei mete, le ma waiye falo lele.”

²⁵ Fei moto lainou nepe ne nou frou ne nirpowo Herot nolpepei, “Ye ma fei lepei altei falo liti Jon liti kaptetei mete, altei falo lele luwo waifile le ye waiki.”

²⁶ Herot weitei onom one lire il pene, wolo le ma weisipe il pene lolomen, olo wusoli le topwepe il lapiri le mete lipi wuso le linape pau pepi papelei oweli pepe pe pingitowo fei. ²⁷ Liso Herot frou laisi metine piti luntoluwo winem oli, Herot laisi le piti ma lalowio Jon falo lila lau. Metine piti luntoluwo winem oli lepe, le lusape Herot liripe le le le winem oli lepe le le lalowio Jon falo lele. ²⁸ Leye lo le laltei falo lepe luwo waifile le le lila lau watene ningio piti Herodias nepe le ne kali watene nimou pene. ²⁹ Wem Jon pupam pele pingitei wuso pe palowio Jon falo lele lepe, pe pau kali pila pe palowi oi paltei.

Jisas watepe mete wurutei oweli (5,000)

³⁰ Fei pupam piti Jisas pele, pe nou pau fale panfi Jisas le pe nampli pirpowo pire towa wuso pe pe pesio lepe le il men men wuso pe peptalo mete piripe pepe. ³¹ Mete wurutei peye paue, polpepeyo Jisas liripe pupam pele oweli re papelei kolo oloye. Liso Jisas liripepe pupam pele lolpepei, “Ku kutotouye me nele yawi le ise ma ratei yaltei

yef wo.” ³² Pe so ponglo nimpe teingo nele le pe pe tulum nele yawi mingim pa.

³³ Mete wuru pulwepe Jisas liripe pupam pele wuso pusape le pe pe pepe, pe frou pretai pe minemple pe so pantu pinge tef mingo pe. Pe piti uf walem wuru le pe pantu pinuwo Jisas liripe pupam pele le pe pinu pe fale tulum wuso Jisas lire pupam pele ma pe lepe. ³⁴ Wem Jisas konko lualo nimpe teingo lepe le lulwepe mete wurutei le le onom manepetei wusoli pe watafei sipsip yaupe le metine piti luntoluwepe pepe, le olo. Liso Jisas leptalo mete pepe, le leptalo lire men men wuru. ³⁵ Wem ninglitei Jisas pupam pele pau pirpowoye, “Ningli munkunumye le tulum fei lepei re olo yawitei. ³⁶ Aisipe mete pe tani le ye usape pe uf re liom nemple malfem pepei le pe ma paisepe oweli men pelpe papei.”

³⁷ “Ise isotei watepe oweli men men piti papei.” Jisas namti lirpepe. Le pe nou peletei polpepei, “Ku ma mire era lipitei 600 kina mire maise luom piti ma watepe palei lom?”

³⁸ Liso Jisas lepletei pupam pele lolpepei, “Ise lufe polomen? Ye yuntoli.”

Wem pe pe puntoli re fei pe pirpowoye, “Lufe pire esi plen poungo le ningu re twinges.”

³⁹ Leye lo Jisas lirpepe pupam pele piti ma karipe mete papei pratei tulum fi fi, pratei pinge wolo pepe. ⁴⁰ Liso mete pepe pe pratei pinge nemple nemple, pratei wai kari kari, 100 mete pratei tulum lepe le 50 mete pratei lepe polpepeye pe.

⁴¹ Leye lo Jisas kapi lufe wuso pire esi plen poungo pepe le ningu twinges tepe, le luntoli lato teplai yuwei le le leletei Ma Ili. Le kareripe lufe watepe pupam pele le pe namti pilape pe watetepe mete. Ningu twinges tepe re Jisas yaruwenge watetepe le liriye lounyaiye. ⁴² Mete yefliyiye paplei le pe yefi tangupu.

⁴³ Leye lo Jisas pupam pele, pe tonwipe lufe re ningu ilepe wuso watepe mete paplei le ilepe wala pratei pepe, pe pafo pora pire esi plen le plen te twinges, fale pire pora nemi poparu. ⁴⁴ Mete wuso paplei pepe pe wurutei (5,000).

Jisas lilele le linge tipe yuwei

⁴⁵ Fei Jisas frou laisipe pupam pele ponglo nimpe teingo le pe pinuwo pe Betsaida, lato le tuluple mingo plen. Le Jisas lotei wala laptetei mete wuso wurutei pepe, le laptetei pe. ⁴⁶ Jisas laptei pupam pele pe re fei, le le tef nele alo lupai linpei lifei le le leletei Ma Ili. ⁴⁷ Wem munkunum lirkilau, nimpe teingo wuso lilape pupam pepe olo le fale tipe niminye le Jisas loteteiye wala ratei tef mingo plen. ⁴⁸ Jisas olo lulwepe pupam pele fei, le lulwepe wuso pe praltutuwe nimpe teingo lepe pe wolo yuf lini lilepe onom lau le pe piri plolpo pepe. Liso nolowi nau Jisas le falepe. Le lilele linge tipe yuwei so le. Jisas ma le raptei le, ⁴⁹ Wolo pupam pele puluwo wuso lilele linge tipe yuwei le lepe, pe so onposi pirpolo le towa le pe pailolo pirpeiye, “Yoi towa - towa.” ⁵⁰ Wusoli pe yefliyiye puluwo le pe turwepe olpe pire tekekeye.

Jisas frou lirpepeye, “Topo weli, turise pato, kuna ki.” ⁵¹ Leye lo Jisas longlo lingepe le nimpe teingo lepe le yuf kere. Pupam pele pinlele potei olpe, ⁵² wusoli pe wala pironom pire lufe wuso le karipe watepe mete wurutei pepe lo pe enke pelpe olo kapi nampliepe oloye.

⁵³ Pe pe fale plen liti Genesaret le pe topuwo nimpe teingo laitei lepe. ⁵⁴ Wem pe konko pualo nimpe teingo, mete frou puluwo matufuwo Jisas-ye. ⁵⁵ Pe so pantutu pe tef ili yefliye, le pe pilape mete wuso kainu pepe, papei puwo poi, pe so pilape pau paptowo Jisas. Le le lifei lo ratei tulum fei lepe, pe ma karowo pe. ⁵⁶ Le Jisas linei linei le, le uf walem kumpu eryai pepe, lo liom pelpe, mete ma pilape mete wuso kainu pepe, pe pilape pe fale tulum piti paptetei re paesipe oweli le pe ma pirpowo Jisas piti ma lusape mete wuso kainu pepe, pe ma pesiepe olongou us pele. Le mete wuso kainu pepe, pe pesiepe olongou us piti Jisas pele le pe yefliyiye nou fale teingipe.

7

Wai liti manre yaire pite mete pite Farasi

¹ Mete piti Farasi le mete piti peptalo mete nemple pire il lipi piti Moses pe pato Jerusalem so pau, pe pau panfi Jisas. ² Pe pulwepe pupam ilepe piti Jisas pele pe pire esi opinge papei oweli. Mete piti Farasi pe pingio tisi lelpe piti ma pinu kaptetei esi wo pe soma papei oweli pelpe le pe pirpei piti mete nemple re pe ma pingiepe.

³ Wusoli mete piti Farasi le mete yeflipi piti Juda re pe pingiepe il wuso manre yaire pelpe peptalo.

Pe ma paplei oweli kolo, wala ma kaptetei esi pelpe poporo wo pe soma paplei oweli, ⁴ lo oweli men piti pau tulum liti paptetei re paisesipe, pe ma pinu kaptetei wo. Le pe pingiepe il wuru wuso pe kapi piti manre yaire pelpe pepe. Il watafei pe ma pingio tisi loporo, wai lelpe piti kaptetei wengle esi pelpe, minki, waifilengi le poi pelpe piti petei.

⁵ Liso mete piti Farasi le mete piti peptalo mete nemple pire il lipi piti Moses, pe peletei Jisas polpepei, “Piti polomen so pupam peiye pe pingiepe il wuso manre yaire pouku nampli pirpouku pepe, pe pingiepe kolo olo. Wolo pe paplei oweli pasiepe esi opinge pepe?”

⁶ Jisas namti lirpepeye, “Ma Ili lirpei punkom lireise wem le lirpei il falowo nemi liti metine nimou Aisaia. Ise mete piti nel loli ilo ilo, min watafei Aisaia sungoi laptei il lirpei lolpepei, ‘ “Ma Ili lirpeiye, mete pepei pe rautuki pire nemi pelpe, wolo enke pelpe olo pato fiyintei.

⁷ Pe ma rautuki yaupe kolo olo, wusoli pe peptalo mete nemple pire il piti mete piti tef pelpe le pe pirpolo pe il piti Ma Ili pele.’

⁸ Il lipi piti Ma Ili pele ise weisipe paiteiye le ise yulpope il piti mete piti tef pelpe peitaloise piripe pepe.”

⁹ Le Jisas wala lirpei lasiepe lolpepei “Ise retawo tisi yoporotei piti yinaulipe il lipi piti Ma Ili, le ise yolpepe piti ma yirkilau yingiepe il wuso peise yeitalo isotei yiripe pepe. ¹⁰ Wusoli Moses lirpei lolpepei, ‘Ye ma rautuweme nimou nire yaitei mekiye,’ le ‘Minele piti lirpei il olpe

lirime nimou re yaitei mele, metine fei lepe ma petesi la.’ ¹¹ Wolo ise yeptalo mete yolpepei, wuso metine nele le oweli men nange pele le miso liripe piti kanieme nimou lo yaitei mele wolo ise ma yirpei yolo, fei pepe le laptei watowo Ma Ili. ¹² Metine fei lepe le kanieme nimou re yaitei mele kolo olo. ¹³ Ise fei yolpepe, ise tounga pesipe il piti Ma Ili le ise yeptalo mete yire il peise isotei. Le il wuru watafei il pepei, ise yingiepe.”

¹⁴ Leye lo Jisas linape mete wurutei pepe pe pau panfi le le lirpepeye, “Ise yeflipiye yingiteiki le ise ma retape. ¹⁵ Menele piti lato towa yawi le le lautile nemi liti metine wape, menele fei lepe le miso lirowo metine oli kolo olo. Menemple piti pratei leinginim le pe naro pau, men fei pepe miso pirowo metine wape lepe oli. ¹⁶ [Yingitei, wuso ise mingim paitei piti ma yingitei.]”

¹⁷ Wem Jisas lusape mete wurutei pepe le le linki le winem, pupam pele peletei pire il kauro yuwei wuso linu lirpei pepe. ¹⁸ Jisas lirpepeye, “Ise wala fupeiteteise watafei mete nemple pepe lom? Ise wala retai kolo lom? Menemple piti pato towa yawi le pe peingalo pe nemi liti metine wape, pe miso pirowo metine lepe oli kolo olo, ¹⁹ wusoli pe pautile pe onom pele kolo olo, pe pratei yofu yawi le pe nou naro pe yawi peye.” (Jisas lirpei il pepei le le laptei oweli eryai pepe pe teingipe piti maplei.)

²⁰ Le Jisas wala lirpei lasiepe lolpepei, “Menemple piti pratei metine leinginim le pe noro pau, fei pepe soma pirowo metine oli lepe. ²¹ Wusoli piti pato leinginim, pato onom piti metine soma il

olpe falele, peilawo onom piti laulelpe nimoure ausi, piti ma lire ausi, piti ma letesi metine nele la, ²² lauleline moto piti metine nele, lire filau le le lingiepe il olpe eryai pepe. Le lempesisipe mete, le telpalo ratei loporo watafei mete wuru pepe kolo olo, le onom kotu lire mete nemple yaupe, il punkom kolo olo, wolo le ma kesipe le lirpepe mete nemple, le ma leila nange lele lotei, le il men le lirpei il pele ma yuwas ye yaupe. ²³ Il olpe yeflipi fei pepe, pe pratei metine wape leinginim so falele le pe pirowo metine wape lepe oli.”

Moto pite Fonisia ne nulpowo Jisas

²⁴ Leye lo Jisas lusa tulum fei lepe le le le tef malfem lire uf ili Tair. Le le linki winem nele le le lirpolo mete nemple miso pretai le lifei winem lepe kolo olo, wolo olo pe paltei alepe niminye.

²⁵ Moto nenpe ne ningio pene riri oli lunkuvene. Moto nepe ne ningitepe pirpei piri Jisas le ne so frou ne falowo le ne nualo ratei ire pele. ²⁶ Moto nepe ne piti uf tef nele. Nimou pene nilane ratei Fonisia lato tef liti Siria. Ne nirpowo Jisas piti ma laltu riri oli lepe taniene ningio pene. ²⁷ Wolo Jisas namti lirpeneye, “Usauku watepe eple kumpu oweli papei pinu wo. Oweli piti eple kumpu pelpe le ku ma kapi watepe pelem kolo olo, fei pepe olo wanketei.”

²⁸ Ne namti nirpowo Jisas nolpepei, “Ili leiki, pelem piti pato ponu tef, pe ma papei oweli ilepe wuso eple kumpu papei le ilepe puwalolo pepe.”

²⁹ Liso Jisas lirpeneye, “Ye nou irpeiki il pepe so ye ma e winem leiye. Riri oli lepe olo naro le taniene ningio peiye ye.”

³⁰ Fei moto nepe ne nou ne winem lene le ne nulwene ningio pene netei nuwo poi, le punkomtei, riri oli lepe olo naro le tanieneye.

Metine le mingim olpe le il re lirpei kolo

³¹ Leye lo Jisas lusa tef piti lire malfem lire uf ili Tair lepe, lusa le le le linge tef liti Saidon re Dekapolis le le fale tuluple Galili. ³² Mete nemple pila metine nele le mingim olpe le il re lirpei kolo, il palelei. Pe pila pau paltowo Jisas le pe pirpowo piti ma laltei eti lele luwowo metine wuso mingim olpe re il palelei lepe. ³³ Liso Jisas kesi metine lepe lila le taniepe mete wuru pepe le le lafo esi niringi pautile mingim piti metine lepe pele. Le le larwepe esi pele tunku le le lesio noni liti metine lepe. ³⁴ Leye lo Jisas luntoli le teplai yuwei le le lirpei narwi lotei le le lirpowo metine lepe lolpepei, “Efata.” Il pal pirpei polo “Il falele.”

³⁵ Frou yo fei metine lepe mingim pele pautu lingiteiye le noni nou lirpepei il loporoye. ³⁶ Leye lo Jisas lirpepe mete yeflipi pepe piti ma pirpepe mete nemple kolo olo wolo, wem Jisas lirpei, pe pirkilau kete il pirpepe mete nemple piri le. ³⁷ Le mete wuso pingitepe il piri Jisas lepe pe yeflipeye pinlele potei. Pe yafei pirpeieye, “Men nange yeflipeye, le lesiepe loporotei. Le laptei mete wuso pe mingim olpe, pe nou pingitei le mete wuso il nemi paplei pe nou pirpepei.”

8

Jisas watepe mete wurutei oweli (4,000)

¹ Wem nele mete wurutei nou pau panfi nemple, le pe oweli men piti paplei pepe olo, Jisas

linape pupam pele pau le le lirpeiye, ² “Ki onom manepe mete pepei wusoli pe pireiki mratei epli wem twinges le niliyeye fei, le pe fei oweli piti paplei pepe olo. ³ Wuso ki watepe oweli men piti paplei kolo olo, le ki kaisipe pe uf pelpe, pe ma lus peinei le pe pualo tisi wusoli ilepe pelpe, pe pau uf fiyen.”

⁴ Pupam pele pirpowoye, “Tef oli era re telmane ye yawi fei lepei, minemple miso perengape oweli wuru piti watepe mete wurutei pepe?”

⁵ Jisas lepleteiye, “Ise lufe polomen?” Le pe namti pirpowoye, “Lufei pire eti plen te twinges.”

⁶ Jisas lirpepe mete wurutei pepe piti ma pungura pratei pinge tef. Leye lo le kapi lufe wuso pire eti plen te twinges pepe, le leletei Ma Ili liripe le le karipe watepe pupam pele piti ma pilape pe watepe mete wurutei pepe le pupam polpepeye. ⁷ Pe ningu re pelpe kumpu yaipiyeye. Jisas leletei Ma Ili liripe le le lirpepe pupam pele piti ma kapi pilape pe watetepe mete. ⁸ Mete wurutei pepe paplei lufe re ningu kumpu pepe le pe yefi tangupu. Mete wuso paplei pepe pe wurutei (4,000). ⁹ Leye lo pupam pepe pe tonwipe oweli ilepe pafu pora pire eti plen te twinges faleye. Fei Jisas laisipe mete pe tani, ¹⁰ le le frou longlo nimpe teingo liripe pupam pele pe tef liti Dalmanuta.

¹¹ Mete ilepe piti Farasi pe pau falowo Jisas le pe pire il pura nemple. Pe pirpolo ma puluwo waipiti le fupeletei pe so peletei piti ma lirpei le men nange pepe potei pire tute fale piti ma kosape le lire singe piti Ma Ili. ¹² Jisas lusa nempi lirkilau le le lirpei lolpepei, “Piti men so mete piti

wem fei lepei, pe peiteiki piti ma kirpei le men nange potei pire tute fale pepe? Olo, ki kirpeise. Mete pepe ki ma kosape kire men kolo olo.”

¹³ Jisas lusape le le nou longlo nimpe teingo lepe, nou le tuluple mingo plen leye.

Il tipe pite mete pite Farasi re Sadyusi

¹⁴ Jisas pupam pele pe onpete il piti pilape lufe wuru pe le pe pila luom niliyeye pe nimpe teingo lepe. ¹⁵ Jisas lirpepeye, “Kotopa isotei yire yis liti mete piti Farasi le yis liti Herot.”

¹⁶ Fei pupam pepe pe pirpei nempleiye, “Le lirpei il pepei wusoli ku luom olo.”

¹⁷ Jisas retai il men pe pirpei le so lepleteiye, “Piti men ise yirpeinemple yirpolo ise luom olo pepe? Ise wala yironom lom? Enke peise olo lipitei lom? ¹⁸ Ise lutepe peise poli le ise yuntoli lo olo? Ise mingim peise paitei lo olo? Ise retai lo olo, ¹⁹ Wem ki karipe lufe pire eti plen watepe mete wurutei (5,000) pepe? Oweli ilepe wuso ise tonwipe pepe le ise yafo pire pora polomen?”

Le pe namti pirpowoye, “Pora pire eti plen le plen te twinges.”

²⁰ Jisas nou lepleteiye, “Le wem ki karipe lufe pire esi plen te twinges watepe mete wurutei (4,000) pepe le oweli ilepe pepe ise yafo pire pora polomen?”

Le pe namti pirpowoye, “Pora pire esi plen te twinges.”

²¹ Fei Jisas lepleteiye, ‘Le ise wala yironom lom?’”

Jisas kanowo metine wuso lutepe olpe lepe

²² Jisas lire pupam pele pau fale Betsaida le lepe mete nemple pe pila metine nele lutepe olpe. Pe pila pau paltowo Jisas le pe pirpowo piti ma lesio metine lepe. ²³ Jisas lesio eti liti metine wuso lutepe olpe pepe le le kesi rounge te tani uf lepe. Jisas larwepe tunku lutepe piti metine lepe re fei, Jisas leptalo esi pele puwo metine lepe le le leletei lolpepei, “Ye miso uluwo men lo olo?”

²⁴ Fei metine lepe le leila oru luntoli le le lirpeiye, “Iyo, ki miso kulwepe mete wolo pe watafei nimpe kotu pilele peinenei pau pe pepe.”

²⁵ Jisas nou laptei esi pele puwo lutepe piti metine lepe. Wem fei lepei metine lepe le luntoli lirkilau le lus filim kere le le lulwepe men nange pepe loporoye. ²⁶ Leye lo Jisas laisi le winem lele le Jisas lire il singe lirpowo metine lepe lolpepei, “Ye ma nou e uf kolo olo.”

Pita lirpei nomnai lire Jisas

²⁷ Leye lo Jisas liripe pupam pele pe uf walem pingene Sisaria, lato tef liti Filipai. Wem pe wala pe pualo tisi, Jisas lepletei pupam pele lolpepei, “Yirpeiki, mete pirpei ki minele?”

²⁸ Le pe namti pirpowo polpepei, “Mete ilepe pirpei polo ‘Ye Jon liti kaptetei mete.’ Ilepe pirpei polo, ‘Ye Ilaija,’ le ilepe pirpei polo, ‘Ye metine nimou nele.’”

²⁹ Jisas lepleteiye, “Le ise? Ise yirpei yolo ki minele?”

Pita namti lirpowoye, “Ye Mesaia.”

³⁰ Leye lo Jisas lire il singe lirpepeye, “Ma yirpepe mete nemple yireiki ki kolo olo.”

Jisas linu lirpei piti le ma la

³¹ Leye lo Jisas leptalo pupam pele lolpepei, “Ninge liti Metine Wape le ma lila moingi ili le mete lipi piti pinuwepe mete piti Juda le mete lipi piti pinuwepe mete piti peptawio Ma Ili siye le mete piti peptalo mete nemple pire il lipi piti Moses, mete fei pepe pe ma pinauli. Pe ma paltei la le epli wem twinges niliyeye kari, le ma nou leilo.” ³² Jisas lirpei il pepei nomnaipe oloye. Liso Pita kesi lila le taniepe pupam yeflipi pepe le le lirkilau lampowo Jisas piti nou lirpei il pepe kolo. ³³ Wolo Jisas lile weitei, lulwepe pupam pele le le lirkilau lirpei lawo Pita lolpepei, “Metine eringi leiki, ye e taniki. Ye onposiepe il watafei metine liti tef, Ma Ili olo, le onposiepe lolpepe kolo olo.”

³⁴ Leye lo Jisas linape pupam re mete wurutei pepe paule le le lirpepe lolpepei, “Wuso minele lirpolo le ma lingeiki lau, le ma onposi lotei kolo olo. Le ma lila moingi lele le le lulteiki ki. ³⁵ Wusoli metine minele lirpolo le miso kane lotei, le ma lalingou nempi lele. Le metine minele wuso lalingou nempi lele lireiki ki le il piti Ma Ili, metine fei lepe le ma lirowo teingi nempi lele. ³⁶ Wuso metine le rotope oweli men nange piti tef fei lepei le nempi lele olo le lailolowo kolo, le ma kali menele teingi lo ma olo? Ma olo. ³⁷ Metine ma laltei men watowo Ma Ili piti le ma nou kali nempi lele, olo. ³⁸ Mete piti fei pe mete piti pingiepe il olpe le wuso metine nele le topo tapune lireiki ki le il peiki wuso keptalo pepe, metine fei lepe Ninge liti Metine Wape ma namti topo tapune liri wem le lire ririm teingipetei piti Ma Ili, pe ma paule pire singe lipi piti Ma Ili.”

9

¹ Le Jisas lirpei lasiepe lolpepei, “Ki kirpeise punkom, mete ilepe fei pile lepei pe wala miso pa kolo le pe ma puluwo wem teingi piti Ma Ili ma laule lire singe pele piti ma luntoluwepe mete piti tef.”

Jisas weitei fale lire metine nele

² Epli wem pire eti plen le niliyeye fei Jisas kesi Pita, Jems re Jon pepi pe. Pe poteteiye le Jisas linuwepe pe punwei tumun nele yuweitei. Wem pe puntoli pato, Jisas weitei lire metine nele, ³ le olongou pele weitei pire fiyu olo pininiye, metine nele liti tef re miso kaptetei olongou pele le pe fale teingipe fiyutei fei polpepe kolo olo. ⁴ Leye lo pupam twinges le niliyeye pepe pe pulwenge Ilaija lire Moses rounge tire Jisas pepi pirpei. ⁵ Pita nempí nemi lirpowo Jisas lolpepei, “Ye metine piti eitalouku, pe teingipe piti ku fei mratei lepei. Ku ma kaptu winangou pal kumpu twinges le niliyeye, nele leiye, nele liti Moses le nele liti Ilaija.” ⁶ Pita lire Jems re Jon olo turwepe olupetei pire tekekeye, il men ma pe onposiepe piti pirpei olo pos pratei yaupe.

⁷ Nopom nele fale lapulwepe le il nemple fale nopom lepe pirpei polpepei, “Ninge lepei, le leiki neleiyeyetei, yaptowo mingim.” ⁸ Pe frou puntoli lupkarere wolo puluwepe minemple re kolo olo, Jisas loteteiye liripe pile.

⁹ Wem pe wala pítítípí tumun lepe pe, Jisas il polwepe lolpepei, “Ise ma yirpepe mete nemple

yire menemple wuso ise yulwepe pepe, ma yir-pepe pato wala ma yungario Ninge liti Metine Wape ma la le le ma nou leilo wo.”

¹⁰ Pe paptowo mingim wolo pe poteteiye yaupe, pe pirpei nemple pire il wuso Jisas lirpei pepe. Pe peite nemple polpepei, “Il pal piti pa le pe nou peilo pepe, pe pato fei polomen?” ¹¹ Le pe peletei Jisas polpepei, “Piti men so mete piti peptalo mete nemple pire il lipi piti Moses pepe, pe pirpei polo Ilaija ma linu lau lepe?”

¹² Jisas namti lirpepe lolpepei, “Ilaija linu lau punkom piti ma kesipe men nange laptei elpesipe pratei. Wolo piti men so il piti paitei yousi, pe pirpei polo Ninge liti Metine Wape ma lila moingi ili le mete ma pinauli lepe? ¹³ Ki kirpeise, Ilaija olo linu lauye le mete pauli onom pirowo niliye, min watafei il piti paitei yousi pe pirpei pepe.”

Jisas laltu riri oli tanio ninge kumpu

¹⁴ Wem Jisas liripe Pita, Jems re Jon, pe nou pe puwalipe pupam yeflipi pepe, pe pulwepe mete wurutei panfipe pupam pepe. Mete ilepe piti peptalo mete nemple pire il lipi piti Moses, pe piripe pupam pepe pepi pire il pura nemple.

¹⁵ Wem mete pepe pe puluwo Jisas, pe pinlele potei olpe le pe pantu pe peisi. ¹⁶ Jisas lepletei pupam pele lolpepei, “Ise yiripe yepi yire il yura nemple yire men?”

¹⁷ Fei metine nele wuso leingalope mete wurutei pepe, le namti lirpowo Jisas lolpepei, “Ye metine piti eitalouku, ki kila ninge leiki kau kalteiye wusoli le riri oli lunkuwo le le kapi il namplio. ¹⁸ Wem riri oli lepe lunkuwo, le ma liri

kumpu lepe lualo tef, tuwamou falele nemi lele, nilpe pentei nemple le le loli niliye. Ki kepletei pupam peiye piti ma paltu riri oli lepe naro tanio kumpu lepe wolo pe polpepe kolo olo.”

¹⁹ Fei Jisas lirpepeye, “Ko polomen so ise mete pepei, ise yulpope il piti Ma Ili kolo olo pepe? Wem fei polomen ma ki kireise mratei? Wem fei polomen ma ki kila moingi leise. Yila kumpu lepe yau yalteiki.” ²⁰ Fei pe pila pau paltowo Jisas.

Wem riri oli lepe le luluwo Jisas, le lunkuwo kumpu lepe le kumpu lepe punwewi, le lualo lato weitetei linge tef le tuwamou falele nemi. ²¹ “Le lolpepei lato wem fei polomen?” Jisas leletei yaitei liti kumpu lepe. Le yaitei liti kumpu lepe le namti lirpowo Jisas lolpepei, “Wem le wala kumpu so lau. ²² Wem wuru, riri oli lepe le liri kumpu lepe linki weli le le liri leingalo tipe piti ma la. Ye onom manouku le ye kanouku, wuso ye miso olpepe.”

²³ Fei Jisas lirpeiye, “Iyo, wuso ye miso olpepe. Metine wuso lulpope il piti Ma Ili, le miso lesiepe men nange eryai.”

²⁴ Yaitei liti kumpu lepe le frou lirpowo Jisas lolpepei, “Ki kulpope il piti Ma Ili wolo wisyauye. Ye kaneiki piti ma kirkilau kulpope.”

²⁵ Jisas lulwepe mete wuso pirkilau neinenge tepe le so lire il singe lirpowo riri oli lepe lirpeiye, “Ye riri oli piti watepe mete mingim olpe le ye kapi il nampliepe, ki kirpeiye ye naro tani kumpu lepe le ye ma nou unkuwo kolo olo.”

²⁶ Riri oli lepe lailolo, le lunkuwo kumpu lepe le kumpu lepe punwewi lirkilautei le riri oli lepe

naro taniöye. Kumpu lepe olo la lire pulouye liso mete yeflipeye pirpei polo, “Le olo laye.” ²⁷ Wolo Jisas lesio eti liti kumpu lepe le le kanowo piti ma leilo, le kumpu lepe leilo lile.

²⁸ Jisas linki le winem re fei, pupam pele poteteiye yaupe, pe peleteiye, “Piti polomen so ku maltu riri oli lepe le le naro le kolo olo lepe?”

²⁹ Le Jisas namti lirpepeye, “Ise ma yeletei Ma Ili le le loteteiye miso laltu riri oli watafei lepei le tani, men nange ma olo.”

³⁰ Pe pusa tulum fei lepe le pe pinge tef liti Galili pe. Jisas linaulo piti ma mete nemple pe pretai tulum piti le ratei kolo olo, pe ma pretai kolo olo, ³¹ wusoli le wala leptalo pupam pele lolpepei, “Ninge liti Metine Wape ma pe paltei le esi piti mete le pe ma petesi la. Epli wem twinges le niliyeye kari, le ma nou leilo.”

³² Pupam pele pe pire wouye pire il wuso le leptalo liripe pepe le pe turwepe piti peletei pire il fei pepe.

Minele le linuwepe

³³ Pe pe fale Kaperneam le wem pe pinki pe pifei winem re fei, Jisas lepletei pupam pele lolpepei, “Wem ku wala mau mualo tisi le ise yire il yura nemple yire men?”

³⁴ Wolo pe namti pirpowo kolo olo wusoli wem pe wala pato tisi pe pire il pura nemple pire minele le linuwepe. ³⁵ Jisas lungura lifei, le linape pupam pele wuso pire esi plen le plen te twinges pepe le le lirpepeye, “Minele lirpolo le ma linu lepe le ma leite lotei le lingi le ise yeflipeye, le ma lesio towa leise.” ³⁶ Jisas kesi ninge kumpu nele

le le laltei lile onom pelpe. Leye lo Jisas kesipe esi pele laungi kumpu lepe le le lirpepe pupam pele lolpepei, ³⁷ “Metine minele le onposiki le le lailolowo nele kumpu watafei lepei, metine fei lepe le laileleiki ki. Le metine minele wuso laileleiki lepe, le laileleiki ki kuteteiye kolo olo, minele wuso laiteiki kau lepe re metine fei lepe le lailolouku roungesye.”

³⁸ Jon lirpowo Jisas lolpepei, “Ye metine piti eitalouku, ku muluwo metine nele le lire nange leiye laptu ririm olpe le ku mirpowo piti ma nou lolpepe kolo olo wusoli le louku kolo olo.”

³⁹ Jisas lirpepeye, “Ise il kari kolo olo wusoli metine minele wuso lire nange leiki lirpei le men nange potei pire tute fale pepe le miso nou frou lirpei il men olpe lireiki kolo olo. ⁴⁰ Wusoli minele piti lirouku mepi mire nemple eringi kolo olo, metine fei lepe le louku. ⁴¹ Ki kirpeise punkom, metine minele wuso waise tipe liti yalei wusoli ise piti Kraiss, metine fei lepe Ma Ili ma lailolowo.”

Menmen wuso weisipe mete pingi tisi oli lepe

⁴² “Wuso kumpu nele watafei kumpu lepei le lulpope il peiki, wolo metine nele le weisi linge tisi oli, pe ma pato poporo wuso metine fei lolpepe lepe ku ma maltowo erau ili lultei ilyongo lele le ku ma miri lautile peryai. ⁴³ Le wuso eti leiye le weiteiye ingi tisi oli, alowi tani. Ye ma ailele yotei piti ma ratei ingi wem wem wuso eti oli lepe ye alowi tani, olo ma e uf oli, e weli piti loli ratei lolpepe. [⁴⁴ Tulum lepe yemnuwongou pelpe miso pa kolo olo le weli re miso palu kolo olo.] ⁴⁵ Le wuso urou leiye le weiteiye ingi tisi oli,

alowi tani. Ye ma ailele yotei piti ma ratei ingi wem wem wuso urou oli lepe ye alowi tani, olo ma e uf oli. [⁴⁶ Tulum lepe yemnuwongou pelpe miso pa kolo olo le weli re miso palu kolo olo.]
⁴⁷ Le wuso lutepe leiye leiteye ingi tisi oli, kotuwo iri tani. ye ma ailele yotei wuso ye ila lutepe niliyeye e uf teingi liti Ma Ili olo ma lireiye e uf oli.
⁴⁸ Tulum lepe yemnuwongou pelpe miso pa kolo olo le weli re miso palu kolo olo. ⁴⁹ Wusoli mete wuruye pe ma fale teingipe watafei sol. ⁵⁰ Sol teingi flou le wuso flou lele lepe le naro tanio, ye ma nou weisi fale teingi flou fei olomen? Ye ma oungai sol, teingi, il flou le ye miso iripe mete nemple yepi ratei yire onom malye.”

10

Jisas leptalo il lire mete piti paisipe nimoure pusasape

¹ Leye lo Jisas lusa tulum fei lepe le le le tef liti Judia le le le lalowi wof Jodan. Mete wurutei nou pualo nemple pau panfi le wai lele, le leptalo watafei wem oli oli wuso lepe, le leptalo pepe.

² Mete ilepe piti Farasi pe pau falowo Jisas le pe pirpolo ma puluwo waipiti le fupeletei lo olo. Pe so peleteiye, “Ye irpouku, il lipi pouku pe pirpei polo metine nele le miso laisine moto pele ne tanio lo ma olo?”

³ Jisas namti lepletei lolpepei, “Il lipi men so Moses waise pepe?”

⁴ Pe namti pirpowo Jisas polpepei, “Moses lirpouku lirpolo metine nele le miso laptei il paitei yousi le le laisine moto pele ne tanio.”

⁵ Fei Jisas lirpepeye, “Moses lapteise lope il lipi pepei wusoli ise mete piti enke lipi. ⁶ wolo wem linutei, wem Ma Ili laptei tef, teplai re men nange pepe, il pirpei polo le lamtei metine wape le moto wape. ⁷ Le min fei polpepei so metine ma lusame nimou re yaitei le le ma lompetene moto le me roum ma maiteneme. ⁸ Le me roum ma fale nemiyeye. Me roum ire pelme fi fi kolo olo, me roum nemiyeye. ⁹ Menemple Ma Ili laptei lapwonou, metine miso karipe laptei ire pelpe kolo olo.”

¹⁰ Wem pe nou pinki pe winem, Jisas pupam pele peletei pire il wuso linu lirpepe pepe. ¹¹ Jisas lirpepeye, “Metine minele wuso laisine moto pele ne tanio le le laisene moto nenpe, metine fei lepe le metine piti laisepe nimoure lusasape. ¹² Le wuso moto nenpe ne re nusa munge lene le ne nou naise munge nele, ne moto piti naisepe mungarem nusasape.”

Jisas leltei Ma Ili piti ma lailelepe eple kumpu

¹³ Fei mete nemple pe pilape eple kumpu pau paptowo Jisas piti ma lesiepe wolo pupam pele pirpei lape. ¹⁴ Wem Jisas lulwepe polpepe le onom kotu le le lirpepe pupam pele lolpepei, “Yusape eple kumpu pepe pau ki, le ise il karipe kolo olo, wusoli wem Ma Ili luntoluwepe mete piti tef, le ma luntoluwepe mete watafei eple kumpu pepei. ¹⁵ Ki kirpeise punkom, minele piti weitei lire ninge kumpu kolo olo, le ma le uf teingi liti Ma Ili kolo olo.” ¹⁶ Leye lo le kapi eple kumpu pepe lesiepe le le leptalo esi pele puwope pe fi fi le le leletei Ma Ili piti ma luntoluwepe re lailelepe.

Metine lainouwo le oweli yini pele wurutei

17 Wem Jisas lilele le, metine nele lantu lau falowo. Le yaru yamkelem ratei le le leletei Jisas lolpepei, “Ye metine teingi piti eitalouku, ki ma kesio towa men piti ma ki kali nempiliti kratei kingi wem wem lepe?”

18 Jisas namti leleteiye, “Piti men so ye inaiki ki metine teingi lepe? Metine minele re teingi kolo olo, Ma Ili loteteiye le teingi. 19 Ye retape il lipi wuso pirpei polpepei “Ye ma etesi metine nele la kolo olo, ye ma auleline moto piti metine nele kolo olo, ye ma ire ausi kolo olo, ye ma empesipe mete nemple kolo olo, ye ma rautuweme nimou nire yaitei meye le ye ma apteme mingim.”

20 Fei metine lepe le namti lirpeiye, “Ye metine piti eitalouku, wem ki wala kumpu ki kingiepe il lipi fei pepe’.” 21 Jisas lupoluwo le le onom teingine lasio le le lirpowo metine lepe lolpepei, “Menele niliyeye fei lepei ye ma kali altei yotei. Ye e kapi oweli men nange peiye aptei yeflipiye pe mete nemple paisepe le ye ma kapi era weisipe watepe mete wuso pe oweli yini re olo pepe, le ye miso kapi men nange wurutei pratei uf teingi liti Ma Ili. Leye lo ye ma au ulteiki.” 22 Wem metine fei lepe le lingitepe il fei pepe, le mati lele weitei oli, onom re one le le leye wusoli le oweli re yini pele olo wurutei.

23 Jisas lulwepe pupam pele leinei leinei le le lirpeiye, “Mete wuso pe oweli yini wurutei pepe, pe ma pau uf teingi liti Ma Ili kolo olo, pe ma pinu pila moingi ilitei wo pe soma pau.”

²⁴ Pupam pele pe pinlele potei pire il pepe wolo Jisas nou lirpei lasiepe lolpepei “Eple peiki, tisi piti le uf teingi liti Ma Ili lepe olo kumputei.

²⁵ Metine wuso oweli yini pele wurutei pepe, le miso le uf teingi liti Ma Ili kolo olo, wolo kamel, ne miso ninki nample liti si piti miri mengleleipe olongou pepe.”

²⁶ Jisas pupam pele olo pinlele potei olupetei le pe peite nempleiye, “Minele miso Ma Ili kanowo?”

²⁷ Fei Jisas lupoluwepe le le namti lirpepeye, “Metine miso lolpepe kolo olo wolo Ma Ili, le miso lolpepe. Ma Ili miso lesiepe men nange eryai.”

²⁸ Leye lo Pita nempe nemi lirpeiye, “Untoli, ku musape men nange pouku le ku multeiye.”

²⁹ Jisas lirpepeye, “Iyo, le ki kirpeise punkom, metine minele wuso lusa winem lele lo ilim winkem pele, lo eri pele lo nimou lo yaitei mele, lo eple lo liom lele wusoli le lulteiki ki le le leptalo il piti Ma Ili, ³⁰ metine fei lepe wem le wala namin ratei, le ma kapi men nange wurutei, winangou, ilim winkem, eri, emare, eple le liom le le ma lila moingi. Le wem le la, le ma nou kali nempil liti ratei lingi wem wem. ³¹ Wolo mete wuru wuso fei pinu pepe pe ma nou weitei pingi le mete wuru wuso fei pingi pepe pe ma namti pinu.”

Jisas nou lirpei piti le ma la

³² Pe pingio tisi liti punwei pe Jerusalem. Jisas linuwepe pupam pele le le pe pulsesi pingi, lus ye patoto le mete wuso pulsesi Jisas pingi pepe re pe turwepe. Jisas nou kesipe pupam pele pe ire pelpe taniepe mete wuru pepe le le lirpepe

lire men nange wuso ma falowo pepe. ³³ Jisas lirpepeye, “Yingitei, ku ma munwei me Jerusalem le pe ma paltei Ninge liti Metine Wape le esi piti mete lipi piti pinuwepe mete piti peptawio Ma Ili siye le mete piti peptalo mete nemple pire il lipi piti Moses. Pe ma pamtuwo yawi piti ma la le pe ma paltei le esi piti mete piti alpe nemple. ³⁴ Mete piti alpe nemple pepe pe ma palwe oli piri, paruwo tunku, pire foiye petesi le pe ma petesi la. Le epli wem twinges le niliyeye kari le ma nou leilo.”

Jems re Jon, te rounge teletei Jisas piti le ma watenge menele teingi

³⁵ Leye lo Jems lire Jon, eple winge titi Sebedi, te tau falowo Jisas le te tirpei tolpepei, “Ye metine piti eitalouku, ku ma wirpeiye men fei pepe le ye ma ingiepe.”

³⁶ “Ki ma kingiepe il men peise rounge?” Jisas loutetei.

³⁷ Le te namti tirpowoye, “Wem ye ifei tile teingipetei piti Ma Ili, ye ma usauku ku wireye mepi mifei, nele lifei eti tilpi leiye, le nele lifei eti enkau leiye.”

³⁸ Jisas lirpengeye, “Ise rounge retai men fei rounge yeiteiki yiri lepe kolo olo. Moingi wuso ki ma kila lepe, ise rounge miso yila lo ma olo? Ise rounge miso yungungu watafei ki ma kungungu lepe lo ma olo?”

³⁹ Le te namti tirpowoye, “Ku miso wolpepe.” Fei Jisas lirpengeye, “Moingi wuso ki ma kila lepe, ise rounge re miso yila le tipe wuso ki ma kungungu lepe re, ise rounge miso yungungu.

⁴⁰ Wolo piti rounge ma nele lifei eti tilpi le nele lifei eti enkau lepe, ki ma kirpei kolo olo. Ma Ili lotei soma watepe tulum fei pepe pe mete wuso pele keineipe piti ma laptei pifei pepe.”

⁴¹ Wem pupam yeflipi pepe pe pingitepe il pepe, pe enke kotu piringe Jems re Jon. ⁴² Liso Jisas linape pupam pele yeflipiye paule le le lir-pepeye, “Ise retai, mete wuso paptei piti ma puntoluwepe mete nemple pepe, pe ma puntoluwepe le mete nemple pepe, pe ma paptepe mingim ⁴³ Ise ma yolpepe kolo olo. Wuso nele leise lirpolo le ma luntolise, le ma lesio towa leise wuruye, ⁴⁴ le wuso nele leise lirpolo le ma linuse, le ma lesio towa leise wuruye, lesio yawi. ⁴⁵ Wusoli Ninge liti Metine Wape le laule piti ma mete pesio towa lele kolo olo, le laule piti ma lesio towa lelpe le le ma la lungwipe mete wuru.”

Jisas kanowo Batimaes

⁴⁶ Pe pau fale Jeriko. Wem Jisas lire pupam pele le mete wuru pepe, pe pusa Jeriko le pe pe, metine nele lutepe pele olpe. Le nange lele Batimaes, ninge liti Timeus, le ratei tisi lunko le le linanape mete piti ma kanowo. ⁴⁷ Wem le lingitepe pirpei peisi Jisas liti Nasaret, le lailolo lirpeiye, “Jisas, ninge liti Devit, ye onom maneiki.”

⁴⁸ Mete wuru pirpei lawo le pe pirpowo piti ma pos lato. Wolo le lirkilau lailolo lirpeiye, “Ninge liti Devit, ye onom maneiki.”

⁴⁹ Jisas lile le le lirpeiye, “Yinawo.” Liso pe pinawo metine lutepe olpe pepe, le pe pirpowo polpepei, “Onom teingine, ye eilo Jisas linaiye.”

⁵⁰ Metine lepe le kotuwo olol lele piti lalfo lifei yuwei lepe, le kotuwo liri lifei konko lile le le karowo Jisas lau.

⁵¹ Jisas leleteiye, “Ye onom natoiki ki piti ma kesi men leiye?”

Fei metine lutepe olpe pepe lirpowo Jisas lolpepei, “Ye metine piti eptalo mete, ki onom nato piti ma nou kuntolili.”

⁵² Jisas lirpowoye, “E, ye ulpope il piti Ma Ili le il pepe pe peiteiye nou fale teingi.” Frou yo fei, metine lepe le nou luntolili le le lulsi Jisas linge tisi lepe le.

11

Mete rautuwo Jisas watafei le metine ili wem le le Jerusalem

¹ Wem pe pe malfem pire Jerusalem, pe pe fale uf kumpu Betfasi re Betani pifei tumun liti nimpe oliv pile. Jisas laisinge pupam twinges tele tinu te, ² le le lirpenge lolpepei, “Rounge ye uf kumpu lato linuse liye. Wem ise rounge ye fale, ise miso yulwene donki ninge nele wala yefli, pe topuwo laitei. Rounge nenfari le ise rounge yeipi yila yau. ³ Le wuso minemple peiteise polpepei ‘Ise rounge yolpepe piti men?’ Ise rounge ma yirpei yolpepei, ‘Apa ili lirpei le ku so waule weipi wila we ma watowo le le miso nou frou laltei lau.’”

⁴ Liso pupam tepe teye le te te terengawo donki lepe lile tisi, pe topuwo laitei wingi piti winem nele. Wem pupam tepe te wala so nenfari donki ⁵ mete nemple wuso pile pepe pe pouteteiye, “Ise rounge yesi men, nenfari donki lepe?”

⁶ Le te rounge nou tirpepe il elpesipe wuso Jisas linu lirpenge piti ma tirpei pepe, liso mete pepe pusange teye. ⁷ Te tila donki ninge lepe te fale taltowo Jisas le pe piripe olongou pelpe piti pafo pifei yuwei pepe, pe piripe puwo donki tounga le Jisas longlo lifei yuwei. ⁸ Mete wuru pepe pe nomplei olongou pelpe wuso pafo pifei yuwei pepe, pe paptetei pinge tisi le ilepe paploupe oflongelem le pe paptetei pinge tisi. ⁹ Mete piti pinu le piti pulsesi pingi, pe pailolo pirpeiye, “Meila nange liti Ma Ili. Ma Ili ma kani onom lantowo re lailolowo piti laule lire nange liti Apa Ili. ¹⁰ Ma Ili lailolowo wem piti eiya Devit ninge lele ma nou luntoluwepe mete piti tef. Meila nange liti Ma Ili.”

¹¹ Jisas le fale Jerusalem, le linki le winem liti Ma Ili le le luntoli leinei leinei, lulwepe men nange wuso pifei winem pepe. Wolo olo ningliye le so liripe pupam pele wuso pire esi plen le plen te twinges pepe pe pe Betani.

Jisas le winem lite Ma Ili

¹² Nolowi wem pe pusa Betani le pe pau Jisas nimpi nalei. ¹³ Le luluwo ifau lile fiyen taise le ifau lepe le lilape yousi wurutei. Liso Jisas karowo le piti ma luntoli waipiti yumko nemple pultei lo olo. Wolo wem le le fale malfem le luluwo ifau lilape yousi yaupe le yumko olo wusoli wem pele piti lilape yumko fouri pepe wala olo. ¹⁴ Jisas lirpowo ifau lepe lirpolo, “Mete nemple ma nou papei yumko fouri peiye kolo oloye.” Le pupam pele pe pingitowo lirpei il pepe.

¹⁵ Wem pe pe fale Jerusalem, Jisas linki le winem liti Ma Ili le le laptu mete wuso paptetei re paisesipe oweli pifei winem liti Ma Ili lepe. Jisas lesi weisipe ponu piti mete wuso kapi era piti uf mete nemple le pe namti watepe era pelpe piti uf tef lelpe potei le le lesi weisipe tile piti mete wuso paptetei naflepem malpum piti mete ma paisepe pepe. ¹⁶ Le Jisas ma lusape mete pilape men nange pinki pe uf teingo liti winem liti Ma Ili lepe, lo pilape men naro pau yawi, olo le lusape mete polpepe kolo olo. ¹⁷ Leye lo le leptalo mete pepe lolpepei, “Il piti Ma Ili pe papte paitei yousi pirpei polo,

‘Winem leiki ma pinawo pirpolo le winem liti mete wuruye, pe ma pifei peletei Ma Ili.’

Wolo ise weisi yaltei lire winem liti yaplingi mete piti pire ausi, ise ma yaplingi pifei.”

¹⁸ Mete lipi piti pinuwepe mete piti peptawio Ma Ili siye le mete piti peptalo mete nemple pire il lipi piti Moses, pe pingitepe il wuso Jisas lirpei pepe pe so pintata tisi liti ma petesi Jisas la. Pe turwepe piri wusoli mete wurutei pepe pe yeflipiye pinlele potei pire il pele wuso leptalo pepe.

¹⁹ Wem ninglitei, Jisas liripe pupam pele pusa uf ili lepe le pe pe.

Nimpe ifau elpesi laye

²⁰ Nolowi pire mul ili, wem pe pinge tisi pe, pe puluwo ifau elpesi wuso lepe. Le la lile ine yuwei le noro nalem tef. ²¹ Fei Pita onposiepe il wuso Jisas lirpei liri ifau lepe le le lirpowo Jisas

lolpepei, “Untoli, ye metine piti eitalouku, ifau wuso ye irpei piti le ma la lepe olo laye.”

²² Jisas namti lirpepeye, “Ki kirpeise punkom, wuso ise yulpope il piti Ma Ili, ²³ ise miso yirpowo tef alo lupai linpei lifei lepei, yirpowo yolo, ‘Eilo le ye e ire yotei engalo peryai.’ Le wuso ise enke nemple nemple kolo olo, wolo ise yulpo yirpolo il men wuso yirpei pepe pe ma fale punkom, pe ma pire punkom fale. ²⁴ Min fei polpepei so ki kirpeise, wem ise yeletei Ma Ili yire men, ise ma yulpo yirpolo ise olo kapi fei le Ma Ili miso waise men wuso ise yeletei yiri lepe. ²⁵ Le wem ise yile yeletei Ma Ili, il olpe peise piti yire metine nele ise ma onposiepe kolo olo soma Eiya leise, le Ma Ili liti yuwei, le re ma onposiepe il olpe peise kolo olo. [²⁶ Wuso ise onposiepe il olpe peise yire mete nemple, Eiya leise, le Ma Ili liti yuwei, le re ma onposiepe il olpe peise.]”

Pe peletei Jisas minemple pirpowo piti le ma lesio towa

²⁷ Pe nou pau Jerusalem. Wem Jisas wala lilele le linge winem liti Ma Ili, mete lipi piti pinuwepe mete piti peptawio Ma Ili siye, pe pire mete piti peptalo mete nemple pire il lipi piti Moses le mete lipi piti pinuwepe mete piti Juda, pe pau falowo Jisas ²⁸ le pe peleteiye, “Minemple pirpeiye piti ye ma aptu mete piti paptetei re peisesipe oweli, ye ma aptu tani winem liti Ma Ili lepe? Minemple waiye il?”

²⁹ Jisas namti lirpepeye, “Ki ma keiteise kire il nempleiyeye pepe le wuso ise nou yirpeiki il pal so ki re ma kirpeise kire minemple so pe waiki

il piti ki ma kaptu mete tani winem liti Ma Ili lepe. ³⁰ Ise yirpeiki, minemple pirpowo Jon piti ma kaptetei mete, il paule Ma Ili lo pe paule mete piti tef?”

³¹ Fei pe pire il pura nempleiye, “Il men ma ku mirpei? Wuso ku nou mirpowo molpepei, ‘Il paule Ma Ili,’ le ma lirpouku lolpepei, ‘Piti men so ise yulpope il piti Jon kolo lepe?’ ³² Le wuso ku mirpei molpepei, ‘Il paule mete piti tef...’.” (Ma olo. Pe turwepe pire mete wusoli pe yeflipiye pe pesiepe il pirpolo Jon le metine nimou liti Ma Ili.) ³³ Pe so namti pirpowo Jisas polpepei, “Ku olo mretai kolo.”

Le Jisas lirpepeye, “Ki re ma kirpeise kolo, kirpeise kire minemple so pe waiki il piti ki ma kaptu mete tani winem lepei, ma olo kirpeise kolo.”

12

Jisas lirpei il kauro yuwei lirpei lire mete piti puntoluwo liom wain

¹ Leye lo Jisas lirpepe lire il kauro yuwei, lirpepe lolpepei, “Metine nele le lari liom wain. Le lantei lom neinowo liom wain lepe le le loflei oi piti kenpipi wain fouri le le leilape tile piti lifei rourepe mete olpe. Leye lo le laltepe mete nemple liom wain lepe piti ma pe puntoluwo le pe ma paise era kumpu kumpu pinge wem wuso pe ma kareri wain fouri lepe. ² Wem mete piti puntoluwo liom wain lepe pe ma karipe wain fouri, yaitei liti liom lepe le laisi metine lele piti lesio towa lele le lulwepe piti ma kapi wain fouri

ilepe wuso pe ma papteri watowo yaitei liti liom lepe. ³ Metine piti lesio towa yawi, towa liti yaitei liti liom lepe, metine lepe le, wolo mete piti puntoluwo liom pepe pe pesio pari le pe petesi, le pe nou paisi lire esi le yawi. ⁴ Leye lo yaitei liti liom lepe le nou laisi metine nele lele piti lesio towa lele, laisi le, wolo mete piti puntoluwo liom wain lepe pe petesi metine fei lepe laye. ⁵ Mete wuru wuso yaitei liti liom laisipe pe pepe, wolo mete piti puntoluwo liom wain lepe pe piripe olpe watafei metine wuso pe petesi la lepe. Pe posiepe ilepe le ilepe pe petesipe pa. ⁶ Fei yaitei liti liom lepe le laisipe mete pele piti pesio towa lele pepe, le laisipe pe pe yalipeye, le metine niliyeye so ratei piti le ma laisi le. Le ninge neleiyeyetei lele lotei. Liso yaitei liti liom wain lepe le laisi ninge lele lingi le piti ma lulwepe mete piti puntoluwo liom wain liti yaitei lele lepe. Yaitei lirpeiye, ‘Ki kretai punkom, pe miso pailolowo ninge leiki.’ ⁷ Wolo mete piti puntoluwo liom wain pepe pe pirpei nempleiye, ‘Yaitei liti liom lepe le ninge lele min lepei. Iso ku ma metesi la le oweli men nange pele ma ku kapi miripe pouku.’ ⁸ Pe so kesi ninge lepe pila pe petesi la le pe piri le towa yawi tani liom.”

⁹ Fei Jisas lepletei lolpepei, “Le yaitei liti liom wain lepe le ma lesi men? Le ma le letesipe mete piti puntoluwo liom wain pepe, letesipe pa, le le ma kesipe mete nemple laptei puntoluwo liom wain lepe. ¹⁰ Punkomtei, il piti paitei yousi pepe ise yungunape ko? Il pirpei polpepei, ‘Nimpe lotei wuso mete piti peilape winangou, pe pinauli lepe wolo le nimpe teingitei. ¹¹ Ma

Ili lotei lolpepe le fei pepe olo teingipitei’.”

¹² Fei mete lipi piti pinuwepe mete piti Juda, pe pirpolo ma penglei Jisas wusoli pe pretai il kauro yuwei pepe, Jisas lirpei liripe pe. Wolo pe turwepe piripe mete wurutei pepe pe so pusa le pe pe tanio.

Pe peletei Jisas pire era piti paisi moli ili liti Rom

¹³ Mete ilepe piti Farasi le mete ilepe piti alpe liti Herot, pe paisipe pe piti ma peletei Jisas pire il nemple le pe pirpolo ma puluwo waipiti le fupeletei lo olo. ¹⁴ Pe paule falowo Jisas le pe pirpeiye, “Ye metine piti eptalo mete, ku mretai ye irpei il men, ye irpei punkom le il men mete pelpe onposiepe wolo pe miso weiteiye kolo olo. Ye eila metine nange lo ye altu altowo kolo olo wolo ye ingio tisi liti Ma Ili le ye eptalo mete ire il punkom. Ye irpouku, il lipi pouku pe pirpei piti ku ma maisipe era pe moli ili liti Rom lo ma olo? Ku ma maisipe lo ma olo?”

¹⁵ Wolo Jisas lulwepe pe pempesi le le namti lirpepeye, “Ise yemtetei yeiteiki piti kali men? Yila eifi maltou nele yau le ki kuluwo.”

¹⁶ Pe pila nele pau le Jisas lepleteiye, “Mati re nange pepe pe pite mi?” “Pe pite moli ili liti Rom,” pe namti pirpowo.

¹⁷ Liso Jisas lirpeiye, “Iso, men nange piti moli ili pele, ise ma yapte watowo moli ili, le men nange piti Ma Ili pele, ise ma yapte watowo Ma Ili.” Le pe olo pinlele potei olpe pire il pele.

Mete wuso pa pepe, wem pe nou peilo pe ma paitenemple lo ma olo?

¹⁸ Fei mete ilepe piti Sadyusi pe pau Jisas. (Pe mete piti pirpei polo mete wuso pa pepe pe miso nou peilo kolo olo.) ¹⁹ Pe pirpeiye, “Ye metine piti eptalo mete, Moses laptouku lope il lipi pepei lirpolo, ‘Wuso metine nele la le le lusane moto ratei wolo eple re olo, winke ma laisene towa moto nepe soma me roum milape eple pilowo tulum liti line wuso la lepe.’ ²⁰ Sungoi liye, ilim winkem nemple pire eti plen poungo te twinges pratei. Line oru laisene moto wolo eple olo lilape kolo, le la yawiye. ²¹ Leye lo winke piti luwol line oru wuso la lepe le namti laisene le le re la yawiye, eple olo lilape kolo. Winke nele piti luwonge re so lolpepe. ²² Le pe yeflipiye, pe paisene moto fei nepe le pe pa yaupeye, eple olo pilape kolo. Le moto nepe ne na ningi. ²³ Le wem fei mete wuso pa pepe pe ma nou peilo, wem fei lepe ne ma moto piti minele lelpe pepe? Pe yeflipiye wuso paisene nepe?”

²⁴ Jisas namti lirpepeye, “Ise onposi yoporo kolo olo. Le ise retai fei polomen lo olo? Ise onposi yoporo kolo wusoli ise yironom yire il piti paitei yousi le singe piti Ma Ili. ²⁵ Wem mete wuso pinu pa pepe le pe nou peilo, pe ma watafei ririm piti yuwei pepe le mete re nimoure ma paite nemple kolo olo. ²⁶ Le mete wuso pinu pa le pe nou peilo pepe wolo ise yungunape il wuso Moses laptei lirpei lire weli wuso fale loli nimpe namin lepe, ise yungunape lo olo? Il pepe Moses laptei lirpei lolpepei, Ma Ili lirpowo Moses lolo, ‘Ki fei Ma Ili liti Abraham, Ma Ili liti Aisak le Ma Ili liti Jekop.’ ²⁷ Il pepe pato polpepei, mete wuso pa

pelengi pepe pe olo, le Ma Ili lelpe kolo olo. Wolo le Ma Ili liti mete piti nampir pratei le piti pa pe ma nou peilo. Ise olo onposi yoporo kolo, olotei.”

Il lipitei piti ku ma mingiepe minu

²⁸ Metine nele liti leptalo mete lire il lipi piti Moses, le lau fale lingitepe wuso pirpei fale reite nemple pepe. Le luntoli wuso Jisas namti lirpei il teingipe poporo pe mete piti Sadyusi pepe, le so leletei Jisas lolpepei, “Il lipi men so pe teingipetei pepe?”

²⁹ Fei Jisas lirpeiye, “Il pepe so teingipetei pepe. Yingitei, ise Israel, Ili, le Ma Ili louku le loteteiye le Ili. ³⁰ Ise ma onom kerowo Ili le Ma Ili leise, ise ma onom kerowo yire enke peise, le ise ma onposiotei.’ ³¹ Il nemple piti puwope le pe re teingipetei pepe min pepe, ‘ise ma enke kerepe mete nemple watafei ise enke kere isotei pepe.’ Il lipi erylai pepe pe teingipetei watafei il lipi twinges pepe kolo olo, il lipi twinges fei pepe pe teingipetei pinuwepe il lipi wuru pepe.”

³² Fei metine piti leptalo mete lire il lipi piti Moses pepe, le lirpowo Jisas lolpepei, “So, ye metine piti eptalo mete. Il wuso ye irpei pepe pe punkom. Ili le Ma Ili le ma lipi nemple re kolo olo, le loteteiye le Ma Ili. ³³ Le metine ma onom kerowo Ma Ili, onom kerowo lire onom pele le le ma onposiotei. Le le ma onom kerowo metine nele watafei le onom kere lotei lepe. Ili lipi twinges fei pepe pepe ku ma minu mingiepe le piti maptei oweli men nange pifei tile le ku maptei watowo Ma Ili lepe, pepe olo teingipe, wolo ku ma mingiepe mingi.”

³⁴ Jisas luntoli wuso metine piti leptalo mete lire il lipi piti Moses lepe, le namti lirpei wata pirpolo le metine piti onom nire wuru, liso Jisas lirpowo lolpepei, “Ye ato fiyen kolo olo, ye irowo malfem ire wem teingi liti Ma Ili ma luntoluwepe mete piti tef.”

Jisas lirpei il pepe re fei, mete nemple re nou peletei pire il men re kolo oloye.

Krais le ninge lite mi?

³⁵ Wem Jisas wala leptalo mete lifei winem liti Ma Ili, le lepletei lire il pepe, “Fei polomen so mete piti peptalo mete nemple pire il lipi piti Moses pepe pe pirpei polo Mesaia, le ma ninge palyene liti Devit lepe? ³⁶ Riri Teingi le lunkuwo Devit le so lirpei lolo,

Ili le lirpowo Ili leiki ‘Ifei eti tilpi leiki e e fale wem ki ma kaptei mete piti pireye yepi yire nemple eringi, ki ma kaptei pratei ire yepe tef peiye.’

³⁷ Devit lotei linawo lirpolo le Ili, le fei polomen ma Mesaia le ninge palyene liti Devit?”

Mete wurutei pepe pe enke teingipetei piti pingitepe il piti Jisas. ³⁸ Wem le wala leptalo, le lirpeiye, “Ise ma kotopa isotei yire mete piti peptalo mete nemple pire il lipi piti Moses, pe onom kere piti ma pafu olongou ulepe le pe pilele peinenei pau pe le mete piti pratei tulum piti paptetei re paisisipe oweli pepe pe ma peisipe paillepetei. ³⁹ Pe keiniepe poi teingipe piti poli angli pau le wem mete nemple papli oweli lipi le pe pinape pe, mete piti peptalo mete pire il lipi piti Moses pepe pe ma pompetepe poi teingipe

piti ma pifei. ⁴⁰ Pe ma pempesipe towa nimoure le pe kapiepe oweli men nange piti pifei winangou pelpe, leye lo pe ma rautu potei yaupe wem pe peletei Ma Ili, pe ma peletei pire il wuru. Moingi liti pe ma pila olo ma ilitei.”

Towa moto nafo era kumpu naisesi winem liti Ma Ili

⁴¹ Jisas lifei malfem lire ufau liti pafifo era paisesi winem liti Ma Ili lepe, le so lulwepe mete piti pafifo era pelpe. Mete wuru wuso pe mole re yini wurutei pepe pe pafifo era wuru. ⁴² Leye lo towa moto nenpe ne mole yini re nange panei, ne nau nafo era kumpu yalei meme (2 toea.) ⁴³ Fei Jisas linape pupam pele pau panfonemple le le lirpepeye, “Ki kirpeise punkom, towa moto nepei ne mole yini nange panei wolo ne nafo era wurutei pautile ufau liti pafifo era paise winem liti Ma Ili le mete wuru pepe pe olo pafifo yaipiye. ⁴⁴ Pe era ilepe pelpe wala pratei le pe pilape ilepe pau pafifo ufau liti winem liti Ma Ili lepei wolo ne, mole yini re nange panei, ne nafo pene yeflipiye. Era kumpu pene piti ma nuntoli notei wolo ne nau naptei yalipeye.”

13

Jisas lirpei piti winem lite Ma Ili ma laututu

¹ Wem Jisas lusa winem liti Ma Ili le le le, pupam nele lele lirpowoye, “Ye metine piti eitalouku, untoli, era re winangou teingipe. Era tangupe re winangou teingipe.”

² Le Jisas namti lirpowoye, “Ye ulwepe winangou teingipetei fei pepeye lom? Erau nele re ma lifei tulum lele kolo olo, pe ma pualo tef yalipeye.”

³ Jisas le lifei alo liti nimpe oliv pile le winem liti Ma Ili lifei le plen. Jisas lifei lepe wem Pita lire Jems, Jon re Andru, pe poteteiye pe fale peletei polpepei, ⁴ “Ye irpouku, wem piti men soma men men wuso inu irpei pepe pe ma fale? Le men ma linu fale piti ma kosauku lire wem piti men men wuso inu irpei pepe pe ma fale punkom?”

⁵ Fei Jisas lirpepeye, “Kotopa isotei le ise yusa metine nele lempeteise pato. ⁶ Mete wuru ma pau pire nange leiki pirpeiye, ‘Ki so le lepei,’ le pe ma pempecipe mete wuru. ⁷ Le ise ma enke olpe kolo olo wem ise yingitowo ipli liti mete plolpo malfem pireise le il yaupe piti pirpei pire mete nemple plolpo uf tef nele fiyen. Men nange fei pepe pe ma fale wolo pe ma kosaise pire wem liti Ma Ili ma lau luntoluwepe mete piti tef kolo olo, wem fei lepe wala olo. ⁸ Mete piti alpe nemple ma plolpo piripe piti alpe nemple le mete piti uf tef nemple pe ma pualo nemple le pe plolpo piripe mete piti uf tef nemple. Tef liye liye re ma maiene lini le oweli ma olo, mete ma nimpi naplei olpetei. Men nange fei pepe pe ma watafei flis piti pinu falene moto wem ne ma nilape eple pepe.”

⁹ “Ise ma kotopa isotei. Mete ma pengleise le pe ma keteise pilaise ye falepe moli lipi piti pe ma kapi il papei pireise. Pe ma posise yifei angli pal le ise ma yilepe onom piti mete lipi piti puntoluwepe mete le ise ma yirpepe yire il teingipe piti Ma Ili wusoli ise yila nange leiki.

¹⁰ Mete yeflipiye ma pinu pingitei il teingipe piti Ma Ili. ¹¹ Le wem pe pengleise le pe keteise pilaise ye falepe moli lipi piti ma kapi il paptei pireise, ise ma yinu enke olpe yire il men piti ma yirpei pepe, ise ma yinu enke olpe kolo olo. Wem fei lepeye, il men Ma Ili waise piti yirpei ise ma yirpei il pepe pe peise kolo olo, Riri Teingi le waise il pepe. ¹² Mete ma kesipe ilim winkem pelpe potei le pe ma paptei alepe nimin piti ma petesipe pa, le yaire ma polpepe piripe eple pelpe. Le eple ma papwe il yaruwepe pire emare yaire pelpe le pe ma paptei pe piti ma petesipe pa. ¹³ Mete yeflipiye pe ma enke kotu pireise wusoli ise pupam peiki, wolo minele piti lire lotei singe le le lila moingi, metine fei lepe Ma Ili ma kanowo.”

¹⁴ “Ise ma yuluwo men olitei le ma fale lile tulum piti le lele kolo olo.” (Minele lungunape il pepeï le ma retape il pal loporo wo le soma lungunape.) “Leye lo mete wuso pratei Judia pepe pe ma pantutu pe tef alo lupai linpei lifefei lepe peye. ¹⁵ Metine piti lifei winem tupe lele lepe le ma kali wem laltetei kolo olo, le ma litipi frou le kapi men nange pele piti ma kapi lilape le. ¹⁶ Metine piti lile liom le ma nou le winem lele piti ma kali olol lele liti lalfo lifei yuwei lepe, le ma nou le kali kolo olo. ¹⁷ Wem fei pepe pe ma olupetei piti nimoure wuso pire yefi le piti emare wuso eple pelpe wala kumpu pultei nimer pepe. ¹⁸ Ise ma yeletei Ma Ili yire wem oli fei lepe, le ma fale wem piti nef is kolo olo. ¹⁹ Wusoli moingi piti ma fale wem fei pepe pe ma olupetei pinuwepe piti pinu falepe mete piti tef le pe pretape pepe.

Wem linutei wem Ma Ili linu laltei tef lire teplai re men nange pepe le le lau lau fale fei, moingi wuso fale pepe olo kumpu le piti fei pingi ma fale pepe pe ma olpetei. Moingi olpe pepe pe ma fale yo oloye, nauyou nauyou re moingi nemple olpetei ma nou fale kolo oloye. ²⁰ Wolo Ma Ili le tintirieve epli wem pau kuraupe le wuso le lolpepe kolo, metine minele re miso namin ratei kolo olo, ma pa yalipeye. Wolo Ma Ili onposiepe mete pele wuso le lotei keiniepe pepe le so tintirieve epli wem pau kuraupe.”

²¹ “Leye lo wem fei lepe wuso metine nele le lirpeise lolo, ‘Yuntoli, Mesaia min lepei,’ lo le ma lirpei lolo, ‘Yuntoli, le min liye,’ ise ma yulpowo kolo olo. ²² Wusoli mete ma fale le pe ma pemtetei pirpolo pe Mesaia le pe mete emare. Pe ma pirpei le men nange ma potei pire tute fale piti ma pempesipe mete wuso Ma Ili pele keiniepe pepe le wuso pe singe kolo olo, pe ma pualo. ²³ Ise ma kotopa isotei. Moingi olpetei pepe pe wala fale kolo olo le ki fei kinu kirpeise kire men nange oloye.”

²⁴ “Moingi olpe pepe pe ma fale re fei, epli wem pingi pepe epli ma weitei lire munkunum le ane ma lini kolo olo. ²⁵ Taurungu ma kotu pualo tani teplai yuwei le men nange piti paitei pinge teplai yuwei pepe pe ma weitetei re piyoyo polomen polomen re peye. ²⁶ Leye lo Ninge liti Metine Wape le ma luwowo linge nopom yuwei lau lire singe lipi pele. ²⁷ Le ma laisipe ririm pele pe tef um ilo ilo le pe ma papwonou mete wuso Ma Ili pele keiniepe pepe, papwonou papei nemple,

kesipe pile tef um ilo pe paltu ilo.”

²⁸ “Ise yuluwo wengle le ise miso retai. Wem wengle ario lepe lus pautu le upou ma falele le ise miso retai wem piti epli olo lau lire malfemye.

²⁹ Min watafei wengle lepe, wem moingi olpe pepe pe fale, ise miso retai wem lepe olo lau lire malfemye, Ninge liti Metine Wape olo loporo lotei piti ma laptu faleye. ³⁰ Ki kirpeise punkom, men nange fei pepe pe ma fale wo soma mete wuso fei wala nampir pratei pepei pepe pe ma pa pingi.

³¹ Men nange piti teplai yuwei le piti tef lepei pe ma pelesesa le il peiki ma olo, pelesesa kolo olo.”

Minemple re pretai wem kolo

³² Minele re retawo wem fei lepe kolo olo, ririm piti yuwei lo Ninge lotei re olo pironom, Yaitei loteteiye le retai. ³³ Ise ma rourei isotei le ise kotopa isotei wusoli wem fei lepe olo ise yirowo onom yiri. ³⁴ Wem fei lepe le ma watafei metine nele, le laulo le uf mete nemple le le laptei mete pele piti pesio towa lele pepe, le laptei puntoluwepe oweli men nange pele. Le watowo metine niliyeye niliyeye towa lele piti lesio, le le lirpowo metine nele piti ma lifei wingi luntoli.

³⁵ Ise re ma lus patoto wusoli ise yironom yire wem piti Yaitei liti winem le ma nou lau. Le ma lau ningli lo mulpou wem nimen lo lire mul ili lo wem epli fale. ³⁶ Wuso le lato yo laptu fale frou yo fei, le ma lerengaye etei kolo olo. ³⁷ Il men ki kirpeise, ki kirpepe mete wuruye. Ise ma lus pato yuntolili.”

14

Moto nenpe nire nimpe wopu tipe kaltei Jisas lifei uf Betani

¹ Epli wem twinges wala tato, wem piti mete piti Juda pe ma papli oweli lipi piti ma onposio wem wuso Ma Ili kesipe manre yaire pelpe pau tani Isip pepe, le wem fei lepe, luom re pe ma pali palei yawi, yis pire weisi kolo olo. Wem fei lepei lepe wala olo le mete lipi piti pinuwepe mete piti peptawio Ma Ili siye le mete piti peptalo mete nemple pire il lipi piti Moses, pe pintata tisi piti ma penglei Jisas kotire le pe ma paltei la. ² Pe pirpeiye, “Wem piti ku ma mapli oweli lipi pepe, wem fei lepe ku ma molpepe pato waipiti mete ma kamio il le pe plolpo.”

³ Jisas le lifei winem liti Saimon ratei Betani, Saimon linu pape olpe poluwo. Wem Jisas wala lifei laplei oweli, moto nenpe ne ninki ne. Ne nila mili lire tipe wopu fale lire mili nemi loparuye. Tipe teingi woputei le pe ma pire era lipitei paise. Moto nepe ne rapu mili le ne kalulu tipe wopu lepe neltali falo re oru liti Jisas. ⁴ Mete ilepe wuso pifei lepe pe enke kotu pirine ne le pe pirpei nempleiye, “Tipe wopu teingitei lepe ne kalulu yawi piti kali men? ⁵ Ne naltepe mete nemple paise pire era lipitei (500 kina) le era fei pepe ne ma kapi weisipe watepe mete wuso pe mole yini re nange naplei pepe.” Le pe pirpeilane onetei.

⁶ Wolo Jisas lirpeiye, “Ise yusane. Piti men ma ise watene moingi! Ne nolpepe men teingitei nireiki ki. ⁷ Mete wuso pe oweli yini re nange naplei pepe pe ma wem oli oli re miso pireise

yepi ratei le wem ise enke fale piti ma kaniepe, ise miso kaniepe. Wolo ki ma kireise ratei wem oli oli kolo. ⁸ Ne ma nolomen nireiki ki lepe, ne min so nolpepei lepe. Ne ninu kalulu tipe wopu neltali topo leiki nopori elpesiye piti ma peiteiki. ⁹ Fei ki kirpeise punkom, il teingipe piti Ma Ili pele, mete ma peptalo liye liye re pe pinge tef ili yefliye le pe ma nampli pirpepei pire men wuso ne fei nolpepei nireiki ki lepe.”

¹⁰ Leye lo Judas Iskariot, le pupam nele piti lire esi plen le plen te twinges pepe, le le falepe mete lipi piti pinuwepe mete piti peptawio Ma Ili siye pepe, Judas le lulwepe piti ma laltei Jisas le esi pelpe. ¹¹ Pe enke teingipitei piti ma pingitowo Judas lirpepe lire il men le pe topwepe il papiri piti ma watowo era. Liso Judas lus patoto piti ma wem nele loporotei le ma laltei Jisas le esi pelpe.

Jisas lire pupam pele papelei oweli piti onposio Ma Ili

¹² Epli wem linu piti ma papli oweli lipi piti ma onposio wem wuso Ma Ili kesipe mete piti Juda pau tani Isip pepe. Pe papli lufe yaupe, pire yis weisipe kolo, olo le wem fei lepe pe ma posiepe sipsip eple papli piti ma papelei onposio wem fei lepe. Fei Jisas pupam pele peleteiye, “Ye irpei piti ku ma me pinei le ku ma mapliye oweli piti ma onposio wem wuso Ma Ili kesipe mete piti Juda pau tani Isip pepe?”

¹³ Leye lo Jisas laisinge pupam twinges tele te le le lirpenge lamtetenge lolpepei, “Rounge ye uf ili lepe le metine nele le ma lila mili oplou lire tipe, le ma lau lerengaise rounge. Rounge yulsi

14 ye winem wuso le ma le linki le lepe le ise rounge ma yirpowo yaitei liti winem yolpepei, ‘Metine piti leitalouku, le lirpei lolo, ‘Elpeingo leiki linei piti ma ki kire pupam peiki mifei maplei oweli piti ma onposio wem wuso Ma Ili kesipe mete piti Juda pau tani Isip pepe?’ 15 Leye lo yaitei liti winem lepe le ma kosaise rounge lire elpeingo piti lato winem tuluwim nemple yuwei, elpeingo lepe olo potupuwo re pailolowo elpesi lato le elpeingo lepe soma ise rounge yapli oweli elpesipe yaptouku pifei lepe.”

16 Fei pupam twinges tepe te teye. Te te fale uf ili lepe le te terengape men men wuso Jisas lirpei liripe pepe pe fale pingepe il pele wuso linu lirpenge tepe, le te rounge tapli oweli taptei elpesipe pifei elpeingo lepe.

17 Wem ningli Jisas liripe pupam pele wuso pire esi plen le plen te twinges pepe pe pau elpeingo lepe. 18 Wem pe wala pifei ponu paplei oweli, Jisas lirpeiye, “Ki kirpeise punkom, nele leise le ma leiteiki ke esi piti mete olpe. Metine lepe le fei lireiki wepi wapelei lepei.”

19 Fei pupam pepe pe enke olpe le pe niliyeye niliyeye puwo nemple peletei polpepei, “Ye ire punkom irpei ireiki ki lom?”

20 Fei Jisas namti lirpepeye, “Ise pupam peiki wuso yire esi plen le plen te twinges pepe nele leise le ma lolpepe. Metine fei lepe le ma lireiki woltoto luom linge oweli tipe piti lire waifile niliyeye. 21 Ninge liti Metine Wape le ma la lingiepe il wuso paptei paitei yousi le pe pirpei pepe wolo metine wuso laltei Ninge liti Metine

Wape le esi piti mete olpe pepe, metine fei lepe le men oli, moingi ili ma falowo. Metine fei lepe le miso lailele lotei wuso nimou pele ne nila kolo olo.”

²² Wem pe wala papelei, Jisas kali luom, le leletei Ma Ili liri re fei le kareri watepe pupam pele le le lirpeiyee, Kali luom lepei, le topo tale leiki.”

²³ Leye lo le kali wengle pau lire wain tipe, le leletei Ma Ili liri re fei le so watepe le pe yeflipeye pe palei wain tipe lire wengle pau lepe. ²⁴ Jisas lirpeiyee, “Wain tipe lepei le teluwi leiki ki kalulu keltalipe mete wuruye. Teluwi leiki le lesiepe lapiri il wuso Ma Ili topwepe lapiri lire mete piti tef pepe. ²⁵ Ki kirpeise punkom, ki ma nou kalei wain tipe nele kolo olo, kato ke ke ma fale wem piti Ma Ili ma luntoluwepe mete piti tef, wem fei lepe soma ki ma kalei wain tipe nele yefli.”

²⁶ Leye lo pe puro weni piti rautuwo Ma Ili le pe naro pe alo liti nimpe oliv pile.

Jisas linu lirpei piti Pita ma tounga pesi

²⁷ Jisas lirpepe pupam pele lolpepei, “Ise yeflipeye ma yusaiki le ise ma yuru taniki wusoli il piti paitei yousi pepe pe pirpei polpepei, ‘Ma Ili ma letesi metine piti luntoluwepe sipsip, Ma Ili ma letesi la le sipsip pele ma pantutu pire fla.’

²⁸ Wolo wem ki ma nou keilo re fei ki ma kinuse ke Galili.”

²⁹ Fei Pita namti lirpowoye, “Ki miso kusaiye kolo, olotei. Pe wuru pepe pe ma pantu taniye le ki miso olo.”

³⁰ Jisas lirpowo Pita lolpepei, “Ki kirpeiyee punkom, fei mulpou lepei wem woflu wala ma

koro wem twinges kolo olo, ye ma wem twinges niliyeye ye irpei irpolo ye olo ireiki onom.”

³¹ Pita nou lirpei lirkilau lolpepei, “Ki ma kirpei kolo ki kireye onom kolo olotei, le wuso ki ma kireye rounge wa, ki ma kireye rounge sye wa.” Le pupam yeflipeye pe pirpei il nempleiyeye pepe.

Jisas leletei Ma Ili ratei Getsemani

³² Pe pau fale tulum pinawo Getsemani, le Jisas lirpepe pupam pele lolpepei, “Ise ratei lepei wem ki keletei Ma Ili.”

³³ Leye lo Jisas kesi Pita lire Jems re Jon pepi pe. Jisas onom moinginetei, ³⁴ le le lirpepe Pita lire Jems re Jon lolpepei, “Ki onom onetei le ki ma ka kasiene. Ise ratei lepei, le ise yeletei Ma Ili.”

³⁵ Jisas le fiyen taise le le liri lotei lualo lato tef le le leletei Ma Ili lirpolo wuso Ma Ili lirpei le ma lila moingi kolo olo. ³⁶ Jisas leletei Ma Ili lirpeiye “Eiya, ye Eiya leiki. Ye miso esio menele ire wanketei kolo olo. Ye kali moingi fei lepei taniki. Wolo ye ma ingiepe il peiki pato, ye ingiepe il peiye yotei.”

³⁷ Leye lo Jisas nou lau falepe pupam twinges niliyeye pepe le le lulwepe petei le le lirpowo Pita lolpepei, “Saimon, ye etei lom? Ye miso rapungo wem nele kurau re kolo olo lom?” ³⁸ Le Jisas lirpepeye, “Ise ma rapungo le ise yeletei Ma Ili piti ise ma yualo tisi oli kolo olo. Riri leilaise enke wolo topo tale peise olo toulipi.”

³⁹ Jisas nou le taniepe le le liripe il elpesipe wuso linu lirpei leletei Ma Ili pepe, le liripe il elpesipe pepe nou leletei Ma Ili. ⁴⁰ Leye lo le nou karepe pupam pele pepe lau wolo le lulwepe pe

nou petei, pe rapungo kolo olo. Le pe pretai il men piti ma pirpowo re kolo olo.

⁴¹ Jisas le lau wem twinges niliyeye le wem fei lepe le nou karepe lau le le lirpepeye, “Ise wala yetei yapteitopungou peise lom? Yetei fei, wem fei lepe olo lau faleye, yuntoli, Ninge liti Metine Wape ma pe fei ma paltei le esi piti mete olpe. ⁴² Yeilo le ku me. Yuluwo metine piti ma leiteiki ke esi piti mete olpe pepe, le min liplau.”

Pe penglei Jisas

⁴³ Jisas wala lirpepei wem Judas, le pupam nele piti lire esi plen le plen te twinges pepe, le le falepe. Le liripe mete wurutei, pe pilape werau re nimpe teingelem piti plolpo. Mete lipi piti pinuwepe mete piti peptawio Ma Ili siye, pe pire mete piti peptalo mete nemple pire il lipi piti Moses le mete lipi piti pinuwepe mete piti Juda, pe paisipe mete wurutei wuso paule piti ma penglei Jisas pepe. ⁴⁴ Fei metine piti ma laltei Jisas le esi piti mete olpe pepe, le linu lirpepe mete wuso pau piti ma penglei Jisas lepe, le lirpepe lolpepei, “Metine wuso ki ma kenesi mi, metine fei lepe soma ise yenglei lepe. Yenglei, kesi yila ye le ise rourowo.”

⁴⁵ Wem Judas le falowo Jisas, le le lirowo Jisas malfem le le lirpeiye, “Ye metine piti eitalouku,” le Judas lenesi Jisas mi. ⁴⁶ Pe so penglei Jisas le pe pesio pirkilau. ⁴⁷ Wolo metine nele wuso lile malfem lepe le kesi werau lele le le liri lalowi kari mingi liti metine piti lesio towa liti metine ili piti linuwepe peptawio Ma Ili siye. ⁴⁸ Leye lo Jisas lirpepe mete wurutei pepe lirpeiye, “Ise ma yau

yire werau re nimpe teingelem piti ma yengleiki wata pirpolo ki metine liti kapwe il yaruwepe pepe lom? ⁴⁹ Epli wem oli oli wuso lepe ki kireise mepi mifei winem liti Ma Ili le ki keptalo il wolo ise yengleiki kolo. Wolo il piti paitei yousi pe ma fale punkom.”

⁵⁰ Leye lo pupam pele pepe pe yeflipiye pantu tanio.

⁵¹ Metine lainouwo nele le lari ranguwom yalpe kumpu, le lulsesi Jisas lingi. Mete pirpolo ma penglei, ⁵² wolo le lantu taniepeye le ranguwom yalpe lepe re le ketowo eti pe pesioye le le lantu pau yawi leye.

Pe pila Jisas pe falepe mete lipi

⁵³ Pe kesi Jisas pila pe fale winem liti metine ili piti linuwepe mete piti peptawio Ma Ili siye, pe pe fale winem lele, le winem lepe mete lipi piti pinuwepe mete piti peptawio Ma Ili siye, pe pire mete piti peptalo mete nemple pire il lipi piti Moses le mete lipi piti pinuwepe mete piti Juda, mete fei pepepe pe pau panfi nemple pifei winem fei lepe. ⁵⁴ Pita lulsesi Jisas lingingi, le liri Jisas malfem kolo olo le le linki le uf teingo liti winem liti metine ili piti linuwepe mete piti peptawio Ma Ili siye. Pita le liripe mete piti prourowo winem lepe, le liripe pepi pifowo weli pifei uf teingo. ⁵⁵ Mete lipi piti pinuwpe mete piti peptawio Ma Ili siye le mete lipi yeflipiye piti pifei pingitepe re kapi paptei pire moingi piti mete piti Juda, mete fei pepepe pe pirpolo ma pinta tisi liti ma paltei Jisas la. Wolo pe perengawo tisi men kolo olo.

⁵⁶ Mete wuru pemtetei pirpei pamtutuwo Jisas wolo il pelpe olo pulpo nemple kolo.

⁵⁷ Leye lo mete nemple peilo pile le pe pemtetei pirpei il pepe piri Jisas, pe pemtetei pirpei polpepei, ⁵⁸ “Ku mingitowo lirpei lolo, ‘Ki ma kaltutu winem liti Ma Ili lepei wuso mete peila lepe le epli wem twinges niliyeye kari re fei ki ma nou keila nele wuso mete re miso pesio kolo olo’.”

⁵⁹ Pe re il pelpe olo pulpo nemple kolo.

⁶⁰ Fei metine ili piti linuwepe mete piti peptawi siye paptowo Ma Ili, le leilo lile onom pelpe yeflipiye le le leltei Jisas lolpepei, “Ye ingitepe il wuso pe pirpei pamtutuye pepe le ye ma namti irpei il men lo olo?”

⁶¹ Wolo Jisas lanri nemi le il men re lirpei kolo. Metine ili piti linuwepe peptawi siye paptowo Ma Ili lepe, le nou leletei Jisas lolpepei “Ye Mesaia, ninge liti Ma Ili, Ma Ili wuso mete rautuwo lepe lom?”

⁶² Jisas namti lirpeiye, “Ki so lepe le ise yeflipiye ma yuluwo ninge liti Metine Wape lifei eti tilpi liti Ma Ili. Singetei le le ma luwowo linge nopom yuwei lau.”

⁶³ Fei metine ili piti linuwepe mete piti peptawi siye paptowo Ma Ili lepe, le lesi rapupe olongou pele le le lirpeiye, “Mete nemple piti ma pirpei pamtutuwo Jisas pepe, ku ma mingitepe il pelpe kolo, olo fei. ⁶⁴ Ise yingitepe il olpe pele fei. Ise onposi men yiri?”

Pe yeflipiye pilape il pusapowolope pirpolo le metine oli le le ma la.

⁶⁵ Mete ilepe pelpe pe paru tunku peptali Jisas le pe pari ranguwom yalpe lifei lopopo lutepe

pele le pe petesesi. Pe pirpeiye, “Eisi minele leteteiye.” Le mete piti puntoluwo winem liti metine ili piti linuwepe peptawi siye paptowo Ma Ili lepe, mete fei pepe pe kesi Jisas le pe pire esi fila papowo lope.

Pita tounga pesi Jisas

⁶⁶ Pita wala lifei uf teingo lepe wem moto nenpe piti nesio towa liti metine ili piti linuwepe peptawi siye paptowo Ma Ili, moto nepe ne nau fale. ⁶⁷ Wem ne nuluwo Pita wuso lifowo weli lepe, ne nautuluwo malfem le ne nirpeiye, “Ye re ye piti ire Jisas liti Nasaret.”

⁶⁸ Wolo Pita lire yef. Le namti lirpei lolo, “Ki olo kironom. Ki olo kire wouye kire il men ye irpei pepe.” Le Pita naro lile tisi liti pinkingi pe pau towa yawi le wem fei lepeye woflu koro.

⁶⁹ Wem moto piti nesio towa liti metine ili piti linuwepe peptawi siye paptowo Ma Ili, moto fei nepe ne nuluwo Pita le ne nou nirpepe mete wuso pile pepe, ne nirpeiye, “Le re le nele lelpe.”

⁷⁰ Wolo Pita nou lire yef.

Pe pile wem ulel taise le mete wuso pile pepe pe nou pirpei pamtowo Pita polpepei “Ye ma ire yef irpolo ye nele lelpe kolo olo, wusoli ye re ye liti Galili.”

⁷¹ Leye lo Pita leisi nange liti Ma Ili lirpeiye, “Ma Ili ma waiki moingi wuso ki kirpei punkom kolo olo. Metine wuso ise yirpei yiri lepe ki olo kirowo onom.”

⁷² Wem fei lepeye woflu nou koro, wem fei lepei le wem twinges wem woflu koro lepe, linu koro le fei le nou koro le Pita onposiepe il wuso Jisas linu

lirpowo pepe. Jisas linu lirpowo Pita lolpepei, “Woflu wala ma koro wem twinges kolo, le ye ma inu irpei ireiki yef wem twinges niliyeye irpolo ye olo ireiki onom.” Le Pita louti olitei.

15

Pe kesi Jisas pile pe falowo Pailat

¹ Nolowi pire mul ili, mete lipi piti pinuwepe mete piti peptawi Ma Ili siye pe frou pe panfipe mete lipi piti pinuwepe mete piti Juda pire mete piti peptalo mete nemple pire il lipi piti Moses le mete lipi yefliyiye piti pifei pingitei re kapi paptei pire moingi piti mete piti Juda, mete fei pepepe pe frou pe panfinemple piti ma pinta tisi liti ma paltei Jisas la. Pe pire foiye singe topupuwo le pe kesi pila pe paltowo Pailat. ² Pailat leletei Jisas lolpepei, “Ye metine ili piti untoluwepe mete piti Juda lom?”

Jisas namti lirpowoye, “Iyo, il min ye irpei pepe.”

³ Mete lipi piti pinuwepe mete piti peptawio Ma Ili siye, pe pirpei pamtutuwo Jisas pire men men wuru. ⁴ Liso Pailat nou leletei Jisas lolpepei, “Ye ma nou irpei il men lo olo? Untoli men men wuru pe pirpei pamtutuye piripe pepe.”

⁵ Jisas nou lirpei il men, olo pos lile yawi le Pailat linlele lotei oli liri.

⁶ Eringi nempleiye nempleiye wem oli oli, wem mete piti Juda pe papli oweli lipi piti ma onposio wem wuso Ma Ili kesipe manre yaire pelpe pe tani Isip pepe. Wem fei lepe, mete piti Juda ma pirpei peisi nange liti metine minele wuso lifei

winem oli lepe le Pailat ma lirpepe kesi paltei naro le yawi. ⁷ Wem fei lepe metine nele, nange lele Barabas, le lifei winem oli lepe. Le liripe mete wuso plolpo le pe petesipe mete nemple pa, pe pepi pifei winem oli lepe. ⁸ Wem mete wurutei pepe pe pau panfinemple le pe peletei Pailat pire metine minele ma pe kesi paltei naro le yawi. ⁹ Liso Pailat lepleteiye, “Ise yirpei ma ki kaltei metine ili piti luntoluwepe mete piti Juda pepe, ki ma kaltei Jisas le yawi lom?” ¹⁰ Pailat le retai loporotei wuso mete lipi piti pinuwepe mete piti peptawio Ma Ili siye pepe, pe kesi Jisas pila pau paltowo wusoli pe enke olpe piri Jisas. Pe enke olpe piri wusoli le nange lele olo fale ili.

¹¹ Wolo mete lipi piti pinuwepe mete piti peptawio Ma Ili siye pepe, pe peilape enke piti mete wurutei pepe piti ma peletei Pailat le le ma kesi Barabas laltepe le yawi. ¹² Fei Pailat nou lirpepe mete wurutei pepe lirpeiye, “Ise yirpei piti ki ma kolomen kiri metine wuso ise yinawo yirpolo le metine ili piti luntoluwepe mete piti Juda pepe, ki ma kolomen kiri?”

¹³ Pe nou pailolo pirpeiye, “Yire singu tingeli laitei nimpe.”

¹⁴ Fei Pailat lepleteiye, “Wolo le lirpei lo lingiepe il men olpe pepe?”

Le pe pirkilau pailo pirpeiye, “Yire singu tingeli laitei nimpe.”

¹⁵ Pailat lirpolo ma lailelepe enke piti mete wurutei pepe, liso kesi Barabas laltepe le yawi. Leye lo pe pire foiye petesi Jisas le pe kesi paltepe piti ma pire singu tingeli laitei nimpe.

Yali pal palwe oli piri Jisas

¹⁶ Fei yali pal kesi Jisas pila pinki pe uf teingo leinganim le pe pinape ilepe pelpe yeflipeye pau panfinempe. ¹⁷ Pe pario Jisas ranguwom mul, le ye lo pe kapi foiye singu yaruwepe pire nongo wi le pe reptapowo pifei falo lele. ¹⁸ Leye lo pe pemtetei routuwo pirpeye, “Metine piti luntoluwepe mete piti Juda, ye ma ratei wem ulel.” ¹⁹ Pe pire nimpe teingo petesi Jisas falo lele, pe paruwo tunku, pe yaru yamkelem pratei le pe paute eri pemtetei rautuwo. ²⁰ Wem pe palwe oli piri re fei, pe nolei ranguwom mul lepe tanio le pe nou pafowo olongou pele lotei. Leye lo pe kesi pila naro pe piti ma pire singu tingeli laitei nimpe.

Pe tingeli Jisas laitei nimpe

²¹ Wem pe wala pe pualo tisi pe perengawo metine nele nange lele Saimon. Le wala lato towa nele so lau piti ma le uf ili lepe. Le pe yeftuwo piti ma kali nimpe liti Jisas lele piti tingeli laitei lepe. (Saimon lepei le liti Sairini, le eple winge tele Aleksander lire Rufus.) ²² Pe kesi Jisas pila pe fale tulum nele pinawo Golgota, il pal pinawo tulum lepe pirpolo, “Tulum liti oru weingampi.” ²³ Tulum fei lepe yali pal pepe pe pirpolo pe ma watowo wain tipe wuso pire nimpe maira tipe pire weisi piti ma losisio ire esi, pe pirpolo ma watowo Jisas tipe fei lepe lalei wolo le linaulo. ²⁴ Pe so pire singu tingeli laitei nimpe le pe karipe olongou pele wai nempe. Pe pirerime nimpe fouri piti ma pulu minempe soma kapi olongou menmen piti Jisas pele. ²⁵ Epli fale iliye wem yali pal pepe pe tingeli Jisas laitei nimpe. ²⁶ Il wuso

pirpei pamtutuwo pepe pe paptei paitei nimpe pirpei polo, “METINE ILI PITI LUNTOLUWEPE METE PITI JUDA.”²⁷ Mete twinges piti tire ausi, te re pe tingelinge taitei nimpe pelnge fi fi, nele laitei nimpe lile eti tilpi liti Jisas le nele laitei nimpe piti lile eti enkau liti Jisas. [²⁸ Min fei polpepei so il piti paitei yousi pe pirpei punkom, il wuso pirpei polpepei, ‘Le liripe mete piti pingiepe il olpe.’]

²⁹ Mete praltei pe pau, pe weitete eri pelpe le pe kelelawo pirpeiye, “Kwa, ye wuso ma altutu winem liti Ma Ili lepe le epli wem twinges niliyeye fei ye ma nou eila. ³⁰ Fei so itipi au tani nimpe le ye kane yotei e yawi.”

³¹ Mete lipi piti pinuwepe mete piti peptawio Ma Ili siye le mete piti peptalo mete nemple pire il lipi piti Moses pe re polpepe, pe palwe oli piri Jisas le pe pirpei nemple polpepei, “Le kaniepe mete nemple wolo le miso kane lotei kolo olo. ³² Ku ma muluwo Mesaia, le metine ili piti luntoluwepe mete piti Israel, ye fei ma itipi au tani nimpe le ku ma mulpope il pele.”

Le mete twinges wuso tingelinge taitei nimpe watafei Jisas, te re te kelelawo Jisas.

Jisas la

³³ Epli wem nimin, tef ili yefliye munkunum fale kerais le wem ulel taise. ³⁴ Wem epli weitei Jisas louti linai il lipi lirpeiye, “Eloi, Eloi, lama sabaktani?” Le il pal pirpei polo, “Ma Ili leiki, Ma Ili leiki, piti men ye usaiki?”

³⁵ Mete ilepe wuso pile lepe pe pingitowo le pe pirpeiye, “Yingitei, le linanawo Ilaija.” ³⁶ Nele lelpe lantu le kali namalou loltoto wain tipe pulou

yawi le le leltei loli nimpe um. Leye lo le lesio leila laltowo Jisas nemlipe le le lirpeiye, “Wala mungariwo. Ku ma muluwo waipiti Ilaija ma laule kanowo litipi tani nimpe.”

³⁷ Jisas lailo lirkilautei le le kete yef.

³⁸ Ranguwom wuso lultei winem liti Ma Ili lepe le lawo ratei niminye, plen kere le laitei le plen kere le laitei. Ranguwom lepe lawo lile um yuwei le noro tef. ³⁹ Fei metine ili piti linuwepe mete piti plolpo, le wuso lile linu kani onom lantowo nimpe wuso Jisas laitei lepe, le luluwo Jisas wuso lailo olitei le le la lepe le so lirpeiye, “Metine fei lepei le ninge liti Ma Ili punkomtei.”

⁴⁰ Nimoure ilepe pile fiyen pe so puntolili pe. Piti pepi pile puntolili pe pepe, Maria Makdala, Maria, ne nimou piti Jems, kumpu lainouwo lepe le Josep re Salome. ⁴¹ Pe pulsesi Jisas pau wem le ratei Galili le pe kanowo. Nimoure wuru wuso pire Jisas pepi pau Jerusalem pepe re pe pile so pulwepe paltei Jisas laitei nimpe.

Pe paltei Jisas

⁴²⁻⁴³ Epli weitei le piti ma lautile wem Josep liti Arimatea, le lau fale. Le nele lelpe piti liripe pingitepe le pe kapi paptei pire moingi piti mete piti Juda, le pe pretawo le metine piti lupatoto wem piti Ma Ili ma luntoluwepe mete piti tef. Epli wem fei lepe pe ma paplili oweli elpesipe paptei pifei piti ma nolowi pe ma pifei onposio Ma Ili, liso Josep lire maye linki le falowo Pailat le le leletei liri topo liti Jisas. ⁴⁴ Pailat linlele lotei wem le lingitepe il wuso pirpei polo Jisas olo laye. Pailat linawo yalu pau ili piti luntoluwepe yali

pal nemple pepe le leletei liri Jisas, le la wem ulel lo wala fei lepei la. ⁴⁵ Pailat lingitepe il piti yalu pau ili lepe re fei le so lirpowo Josep lirpolo le miso le kali topo liti Jisas. ⁴⁶ Josep laise olol teingi le le nalpo topo liti Jisas lele tani nimpe le le lire olol wala teingi yefli lepe lire weisi topo liti Jisas. Le kali topo liti Jisas lele lepe lila le lalingi luwo erau nample wuso palowi elpesi lato lepe. Leye lo Josep weisi erau ili laltei lufro lopopo erau nample lepe. ⁴⁷ Maria Makdala le Maria ne nimou piti Josep, me roum muluwo erau nample wuso Josep lalingi olol liti Jisas luwo lepe.

16

Wem Jisas nou leilo

¹ Epli wem piti pe pifei onposio Ma Ili lepe le kere re fei, Maria Makdala nire Maria, ne nimou piti Jems re Salome, me roum milape oweli wopu piti ma me mire kaltei topo liti Jisas. ² Sande mul ili wem epli fale, me roum me erau nample wuso palingi topo liti Jisas luwo lepe. ³⁻⁴ Wem me roum wala mualo tisi me roum meite neme molpepei, “Minemple miso weitouku lol erau wuso laitei lopopo erau nample lepe?” (Erau lepe olo ilitei.) Leye lo me roum meila oru le me muluwo erau lepe olo pe weisi tani erau nampleye. ⁵ Me so roum minki me erau nample leinginim le me muluwo metine lainouwo nele le lafo olongou fi le le lifei le liti eti tilpi. Le me roum minlele motei olme.

⁶ “Roum yinlele isotei roum kolo olo,” le lirpeme. “Ki kretai ise roum yintawo Jisas liti

Nasaret wuso tingeli laitei nimpe lepe. Le luwo lepei kolo olo, le nou leiloye. Yuntoli, tulum lepei so paltei luwo lepe. ⁷ Fei ma roum yilape il pepei ye yirpepe pupam pele le Pita re ma roum yirpowo liripe yolpepei, “Jisas olo linuse le Galili, ise ye miso yuluwo, min wuso lirpeise pepe.”

⁸ Maria ye yaume meme, me roum turweme olme, roum naro me tani erau nample lepe le me roum mantu mratei erau nample lepeye me. Me roum mirpepe mete nemple mire il men re kolo wusoli me roum olo turweme.

[⁹ Sande mul ili wem Jisas nou leilo re fei, le linu falene Maria Makdala, ne wuso Jisas laptu ririm olpe pire eti plen te twinges, Jisas laptu taniene nepe. ¹⁰ Ne ne nirpepe pupam piti Jisas pele. Pe wala poututuwo re pirowo nimp, ¹¹ le wem pe pingitene nirpei nolo Jisas olo nou leiloye le ne nuluwo fei, wolo pe olo pulpope il pene kolo olo.

¹² Jisas lato re fei le nou fale nemtei, le falenge mete noute twinges. Te tato uf ili lepe so wala tingenge tisi te. ¹³ Te rounge nou tau fale uf ili lepe tirpepe ilepe pelnge pepe wolo pe pulponge kolo olo.

¹⁴ Linglitei, Jisas falepe pupam pele wuso pire esi plen le plen le niliyeye, Jisas falepe wem pe wala papei oweli. Le lirpei lape wusoli pe pulpope il pele kolo olo le wusoli pe enke lipi, pe pulpope il piti mete wuso puluwo le nou leilo namin ratei lepe, mete fei pepe pe pirpei wolo pupam wuru pepe pe pulpope il pelpe kolo olo. ¹⁵ Jisas lirpepeye, “Ye yinge tef ili yefliye le ise yeptalo mete yire il teingipe piti Ma Ili. ¹⁶ Minele piti lulpope il le ise kaltetei, metine fei lepe Ma

Ili ma kanowo le minele piti lulpope il kolo olo, metine fei lepe Ma Ili ma kanowo kolo olo. ¹⁷ Mete wuso pulpope il, Ma Ili ma watepe singe piti pe ma pire nange leiki paptu towa ririm olpe taniepe mete, pe ma pirpei il nemple. ¹⁸ Wuso pe kali tutu pesio lo pe palei foiyou fape, pe ma pa kolo olo. Pe ma papti esi pelpe puwope mete wuso kainu pepe le pe ma nou pire wouye.”

¹⁹ Apa Ili Jisas lirpepe pupam pele lire il fei pepe re fei, Ma Ili kesi lunwei le teplai yuwei le le lifei eti tilpi liti Ma Ili. ²⁰ Pupam pele kere pe peptalo il liye liye re peye, le Ma Ili kaniepe piti ma kosape mete lire il wuso pupam peptalo pepe pe punkom, le Ma Ili laptei men nange fale pingiepe il wuso pupam peptalo pepe.]

**Il Teingipe Ma Ili Topwepe Lapiri Lirouku
The New Testament in the Olo Language of Papua New
Guinea**

Nupela Testamen long tokples Olo long Niugini

copyright © 1997 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Olo

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-08-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 4 Mar 2023 from source files dated 9 Oct 2020

d20e8cba-d968-58bc-bdd6-a1e14c02ab7f